

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 15.

Σάββατον 18/30 Μαρτίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγρασα.

Κωνσταντινούπολις, 17/29 Μαρτίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ.

Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ.

Ὁ Ἐπίσημος Ἀγγελιαφόρος τῆς Πετροπόλεως δημοσιεῖ τὸ κείμενον τῆς μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας συνομολογηθείσης ἐν Ἁγίῳ Στεφάνῳ συνθήκης. Ἡ συνθήκη αὕτη συγκεκριμένη ἐξ ἄρθρων ἐννέα καὶ εἰκοσιν ἔχει ὡς ἔπεται :

Ἄρθρον 1. Τὸ Μαυροβούνιον κηρύσσεται ἀνεξάρτητον καὶ λαμβάνει τὸ Γάτσκο, τὸ Ῥιχόβ, Ῥοσχάϊ, Νίξικ, Σπούζαν, Ποδηγορίτσαν, Ζαβλιάν. Τὸν πλοῦν τοῦ Βοϊάνα θέλει διακανονίσει εὐρωπαϊκὴ ἐπιτροπὴ.

Ἄρθρ. 2. Αἱ μετὰ τῆς Ὑψ. Πύλης σχέσεις τοῦ Μαυροβουνίου ὀρισθῆσονται διὰ μεταγενεστέρως συνεννοήσεως, αἱ δὲ διαφοραὶ κανονισθῆσονται ὑπὸ τῆς Αὐστρίας καὶ Ῥωσσίας.

Ἄρθρ. 3. Ἡ Σερβία καθίσταται ἀνεξάρτητος, λαμβάνουσα τὴν Νύσσαν, τὴν κοιλάδα τοῦ Δρίνου καὶ τὸ Μικρὸν Σέρβικ.

Ἄρθρ. 4. Μέχρι τῆς συνομολογήσεως τῆς συνθήκης, ἥτις θέλει ὀρίσει τὰς μεταξὺ Σερβίας καὶ τῆς Πύλης σχέσεις, θέλουσι φέρεσθαι πρὸς τοὺς Σέρβους ἐν τε Εὐρώπῃ καὶ Τουρκίᾳ κατὰ τὸ διεθνὲς δίκαιον. Οἱ Σέρβοι θέλουσιν ἐκκενώσει τὴν εἰς τὴν Τουρκίαν μένουσαν χώραν. Οἱ Μωαμεθανοὶ δύνανται νὰ διατηρήσωσι τὴν κινητὴν ἰδιοκτησίαν αὐτῶν. Τουρκοσερβικὴ ἐπιτροπὴ θὰ διακανονίσῃ ἐντὸς διετίας τὰ εἰς τὴν ἔγγειον ἰδιοκτησίαν ἀναφερόμενα ζητήματα καὶ ἐντὸς τριετίας τὰ εἰς τὴν ἀπαλλοτριώσειν τῶν κτημάτων τοῦ

κράτους καὶ τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων (βακούφ).

Ἄρθρ. 5. Ἡ Ῥουμανία καθίσταται ἀνεξάρτητος. Θέλει διεκδικήσει τὰ δικαιώματα αὐτῆς εἰς ἀποζημιώσειν συζητηθησομένην μεταξὺ τῶν δύο μερῶν. Οἱ Ῥουμάνοι ὑπήκοοι θέλουσιν ἔχει ἐν Τουρκίᾳ τὰ αὐτὰ δικαιώματα, ἅτινα καὶ οἱ ὑπήκοοι τῶν ἄλλων δυνάμεων.

Ἄρθρ. 6. Ἡ Βουλγαρία θέλει σχηματίσει αὐτόνομον ὑποτελεῖ ἡγεμονίαν μετὰ χριστιανικῆς διοικήσεως καὶ ἔθνοφρουρᾶς. Τὰ ὀριστικὰ ὅρια τῆς Βουλγαρίας διαχαραχθῆσονται ὑπὸ τουρκορωσσιακῆς ἐπιτροπῆς πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ῥωμυλίας (Χάρτης ἐπισυνάπτεται εἰς τὸ κείμενον τῆς συνθήκης).

Τὰ ὅρια ταῦτα θέλουσι χωρεῖ ἀπὸ Βράνιας εἰς Καστορίαν διὰ τοῦ Καρὰ δάγ, τοῦ Καραδρίνα καὶ τῶν ὀρέων τοῦ Γράμμου, τῆς συμβολῆς τοῦ Μογλενίτσα καὶ Βαρδάρ (πρὸς δυσμὰς τῆς Θεσσαλονίκης) μέχρι τῶν μέσων τοῦ Βεσίκ γιόλ. θέλουσι φθάσει μετὰ τοῦ Καρασοῦ (Στρυμόνος) εἰς τὴν θάλασσαν· θέλουσιν ἀκολουθήσει παραλλήλως τὸν κόλπον τῆς Καβάλλας Βουρομδὸρ (;) καὶ τὴν ἄλυσον τοῦ Τσαλτεπέ μέχρι τῶν ὀρέων τῆς Ῥοδόπης, καὶ διερχόμενα τὸν ποταμὸν Ἄρδαν θέλουσιν ἀφήσει ἐκτὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, θέλουσι φθάσει διὰ τοῦ Λουλέ βουργᾶς εἰς τὸν Εὐξείνον, παραταθῆσονται μέχρι τοῦ Χεκιμταμπιασί καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Μαγκάλιας, καὶ θέλουσιν ἀκολουθήσει τὰ ὅρια τοῦ σανδζακίου Τούλτσης μέχρι κάτωθεν τῆς Ῥάσσοβας ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως.

Ἄρθρ. 7. Ὁ ἡγεμὼν θέλει ἐκλέγεσθαι ἐλευθέρως ὑπὸ τῶν κατοίκων, ἐπικυρούμενος

ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου· δέον νὰ ἐπιτευχθῆ καὶ ἡ συναίνεσις τῶν δυνάμεων. Οὐδὲν μέλος μιᾶς τῶν δυναστειῶν τῶν μεγάλων δυνάμεων δύναται νὰ ἐκλεχθῆ. Ἡ ἐθνοσυνέλευσις συγκαλεσθήσεται ἐν Τορνόβω ἢ ἐν Φιλιππουπόλει ὡς συντάξῃ τὸν νέον ὄργανισμὸν τῆς χώρας, ὅστις θέλει ἐφαρμοσθῆ, ὡς τοῦτο ἐγένετο τῷ 1830 ἐν ταῖς παραδουναβίαις ἡγεμονίαις, πρὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἡγεμόνος ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν βώσσου ἐπιτρόπου καὶ ἐνώπιον τούρκου ἐπιτρόπου. Ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς νέας κυβερνήσεως ἀνατεθήσεται ἐπὶ δύο ἔτη εἰς ῥώσσον ἐπιτρόπον. Μετὰ ἐν ἔτος πληρεξούσιοι ἐτέρων δυνάμεων δύναται ἐπίσης νὰ συμμετάσχωσιν, ἂν θεωρήσωσι τοῦτο ἀναγκαῖον. Ἐν περιπτώσει χρεῖας τοῦ θρόνου, ὁ νέος ἡγεμὸν τῆς Βουλγαρίας ἐκλεγήσεται κατὰ τοὺς ἐν τῇ συνθήκῃ τύπους. Οἱ Τούρκοι, οἱ Ἕλληνας καὶ οἱ Βλάχοι θέλουσι συμμετάσχει τῶν ἐκλογῶν τούτων. Ὁργανικὸς κανονισμὸς θέλει λάβει ὑπ' ὄψιν τὰ δικαιώματα αὐτῶν.

Ἄρθρ. 8. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐκκένωσει τὴν Βουλγαρίαν· ἅπαντα τὰ φρούρια δέον νὰ καταδαφισθῶσι, τοῦτο δὲ δαπάνη τῶν κοινοτήτων. Ἄχρις οὗ σχηματισθῆ ἐπιτόπιος ἐθνοφρουρὰ, ἧτοι ἐπὶ δύο ἔτη, ἡ Βουλγαρία καταληφθήσεται ὑπὸ τῶν Ῥώσσων, οἵτινες θέλουσι ἀρῆσαι ἐν αὐτῇ 6 μεραρχίας πεζικοῦ καὶ 2 μεραρχίας ἵππικοῦ, ἐν συνόλῳ 50,000 ἄνδρας τὸ πολὺ, διατρουμένους δαπάνη τῆς Βουλγαρίας.

Ἡ Πύλη θέλει διαθέσει τὸ πολεμικὸν τῶν φρουριῶν τοῦ Δουνάβεως, τῆς Σούμλας καὶ τῆς Βάρνης. Ὁ ῥωσικὸς στρατὸς τῆς κατοχῆς θέλει συγκοινωνεῖ μετὰ τῆς Ῥωσσίας διὰ τῆς Ῥουμανίας, τῆς Βάρνης καὶ τοῦ Πύργου.

Ἄρθρ. 9. Ὁ φόρος ἐρισθήσεται ἐπὶ τῇ βάζει τῶν κατὰ μέσον ὄρον εἰσοδημάτων τῆς Βουλγαρίας, συνεννοήσεται τῆς Τουρκίας, τῆς Ῥωσσίας καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων. Ἡ Βουλγαρία ἀναλαμβάνει τὰς ὑποχρεώσεις τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν ἐταιρίαν τοῦ ἀπὸ Ῥουσσουκίου μέχρι Βάρνης σιδηροδρόμου, συνεννοήσεως συνομολογηθείσης ὡς πρὸς τοῦτο με-

ταξὺ τῆς Πύλης, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς ἐταιρίας. Βραδύτερον θέλουσι ληφθῆ ἀποφάσεις περὶ τῶν ἄλλων γραμμῶν.

Ἄρθρ. 10. Ἡ Πύλη ἔχει δικαίωμα νὰ κατασκευάσῃ στρατιωτικὴν ὁδὸν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν στρατευμάτων καὶ τοῦ πολεμικοῦ αὐτῆς ὕλικου ἐν ταῖς πέραν τῆς Βουλγαρίας κειμέναις ἐπαρχίαις. Ὑπὸ ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς θέλουσι κανονισθῆ τὰ εἰς τὰς ταχυδρομικὰς καὶ τηλεγραφικὰς συγκοινωνίας ἀναφερόμενα ζητήματα.

Ἄρθρ. 11. Οἱ Μουσουλμάνοι θέλουσι διατηρήσει τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν, καὶ ἂν ἐτι ἐγκαταλίπωσι τὴν Βουλγαρίαν. Ἐπιτροπαὶ θέλουσιν ἀποφασίσαι περὶ τῶν εἰς τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν ἀναφερομένων ζητημάτων. Μετὰ δύο ἔτη αἱ μὴ ἀπαιτηθεῖσαι ἰδιοκτησίαι πωληθήσονται, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν προῖόν καθιερωθήσεται ὑπὲρ τῶν χηρῶν καὶ ὄρφανῶν τοῦ βουλγαρικοῦ πολέμου τῶν διαμενόντων ἐν Τουρκίᾳ καὶ ὑποκειμένων εἰς τοὺς ὀθωμανικοὺς νόμους.

Ἄρθρ. 12. Τὰ φρούρια τοῦ Δουνάβεως θέλουσι καταδαφισθῆ· ἀπαγορεύεται νὰ κατασκευασθῶσιν ὄχυράματα ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ νὰ τεθῶσιν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τούτου πολεμικὰ πλοῖα. Μόνα τὰ τελωνιακὰ καὶ τὰ ἀστυνομικὰ πλοῖα δύναται νὰ διαπλέωσιν αὐτόν. Τὰ προνόμια τῆς διεθνούς ἐπιτροπῆς τοῦ Δουνάβεως διατελοῦσιν ἐν ἰσχύϊ.

Ἄρθρ. 13. Ἡ Πύλη ἐκκαθαρίζει τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σουλινᾶ καὶ ἀποζημιοῖ τοὺς ἰδιώτας.

Ἄρθρ. 14. Ἐν Βοσνίᾳ καὶ Ἐρζεγοβίνῃ ἐπιτελεσθήσονται πάραυτα αἱ κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς συνδιασκέψεως Κωνσταντινουπόλεως ὁρισθεῖσαι μεταρρυθμίσεις, τοῦτο δὲ τῇ συγκαταθέσει τῆς Ῥωσσίας καὶ τῆς Αὐστρίας. Οἱ καθυστερούμενοι φόροι δὲν θέλουσι ζητηθῆ παρὰ τῶν κατοίκων, οἱ μέλλοντες δὲ φόροι θέλουσι χρησιμεύσει μέχρι τῆς 1 Μαΐου τοῦ 1880 εἰς ἀποζημίωσιν τῶν προσφύγων.

Ἄρθρ. 15. Ἐν Κρήτῃ ἐφαρμοσθήσεται διὰ τοῦ αὐστηροτέρου τρόπου ὁ ὄργανικὸς χάρτης τοῦ 1868. Ἀνάλογος διοργάνωσις εἰσαχθή-

σεται ἐν Ἠπειρῷ Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας. Εἰδικὴ ἐπιτροπὴ θέλει ὀρίσει τὰς λεπτομερείας τοῦ ὄργανισμοῦ τούτου. Οἱ ὄργανισμοὶ οὗτοι πρὶν ἢ τεθῶσιν ἐν ἰσχύϊ θέλουσι καθυποβληθῆ εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς Πύλης, ἧτις πρὸ τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῶν θέλει συμβουλευθῆ τὴν Ῥωσσίαν.

Ἄρθρ. 16. Ἡ Ἀρμενία θέλει λάβει μεταρρυθμίσεις ἀναλόγους τῶν ἐπιτοπίων ἀναγκῶν καὶ προστατευθήσεται κατὰ τῶν Κούρδων καὶ τῶν Κιρκασίων.

Ἄρθρ. 17. Χορηγηθήσεται πλήρης καὶ παντελής ἀμνηστία.

Ἄρθρ. 18. Ἡ Πύλη θέλει λάβει σπουδαίως ὑπ' ὄψιν τὴν γνώμην τῶν ἐπιτρόπων τῶν μεσολαβουσῶν δυνάμεων προκειμένου περὶ τῆς κατοχῆς τῆς πόλεως Κλιστούρ, καὶ θέλει ἐκτελέσει τὴν ἐργασίαν τοῦ καθορισμοῦ τῶν τουρκοπερσικῶν μεθριῶν.

Ἄρθρ. 19. Ἡ πληρωτέρα ἀποζημίωσις ὀρίσθη εἰς 1,410,000,000 ρουβλίων, ὧν 900 ἑκατ. διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, 400, ἑκ. διὰ τὰς εἰς τὸ ἐμπόριον γενομένης ζημίας, 100 ἑκατ. διὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Καυκάσου καὶ 10 ἑκατ. πρὸς ἀποζημίωσιν τῶν ῥώσσων ὑπηκόων καὶ ὅπως καλυφθῶσιν αἱ δαπάναι τοῦ ἀναδιοργανισμοῦ τῆς Τουρκίας.

Οἱ κάτοικοι καὶ αἱ τῇ Ῥωσσίᾳ παραχωρηθεῖσαι χώραι ἰσοδυναμοῦσι πρὸς 1,100,000,000 ρουβλίων. Βραδύτερον κανονισθήσεται ἡ πληρωμὴ τῶν ἐτέρων 310,000,000,

Ἄρθρ. 20. Ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν δυσχερῆ οικονομικὴν κατάστασιν τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὑπέικων εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἐκφρασθεῖσαν ἐπιθυμίαν, συναινεῖ ὅπως ἡ ἀποζημίωσις πληρωθῆ διὰ τῆς παραχωρήσεως τοῦ σανδζακίου Τούλσης (ὅπερ δύναται ν' ἀνταλλαχθῆ μετὰ τὴν Βεσσαραβίαν), τοῦ Ἄρδαχάν, τοῦ Κάρς, τοῦ Βατούμ, τοῦ Βαγιατζίτ μέχρι τοῦ Σογανλί δάγ.

Ἄρθρ. 21. Ἡ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελέσῃ φιλικῶς τὰς ἐκκρεμείας ἐτι ἀπαιτήσεις τῶν ῥώσσων ὑπηκόων. Οἱ κάτοικοι τῶν πα-

ραχωρηθειῶν χωρῶν δύναται νὰ πωλήσωσι τὰς ἰδιοκτησίας αὐτῶν καὶ νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν χώραν.

Ἄρθρ. 22. Ἡ πρεσβεία καὶ τὰ ῥωσικὰ προξενεῖα θέλουσι προστατεύει τοὺς προσκυνητὰς καὶ τοὺς ῥώσσους μοναχοὺς καὶ τὰ ἐν Τουρκίᾳ κτήματα αὐτῶν. Τὰ προνόμια τῶν μοναχῶν τοῦ Ἄθω διατηροῦνται.

Ἄρθρ. 23. Τιθενται καὶ αὐτὴς ἐν ἰσχύϊ αἱ συνθήκαι καὶ αἱ συμβάσεις.

Ἄρθρ. 24. Οἱ πορθμοὶ θέλουσι μένει ἀνοικτοὶ ἐν καιρῷ πολέμου καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης εἰς τὰ οὐδέτερα ἐμπορικὰ πλοῖα. Ἡ Πύλη δὲν θέλει πλέον δυνηθῆ νὰ κηρύξῃ ἐπίπλαστον ἀποκλεισμὸν τοῦ Εὐξείνου.

Ἄρθρ. 25. Ἡ ὑπὸ τῶν ῥωσικῶν στρατευμάτων ἐκκένωσις τῆς τουρκικῆς χώρας ἐν Εὐρώπῃ γενήσεται μετὰ τρεῖς μῆνας ἀπὸ τῆς ὀριστικῆς εἰρήνης. Μέρος αὐτῶν ἐπιθήσεται ἐν τοῖς λιμέσι τοῦ Εὐξείνου, τῆς Προποντιδῆς καὶ τῆς Τραπεζοῦντος. Ἡ ἐκκένωσις ἐν Ἀσίᾳ γενήσεται ἐντὸς ἑξ μηνῶν.

Ἄρθρ. 26. Οἱ Ῥώσσοι θέλουσι διοικεῖ τὴν τουρκικὴν χώραν μέχρι τῆς ἀναχωρήσεως τῶν στρατευμάτων.

Ἄρθρ. 27. Ἡ Πύλη ὑποχρεοῦται νὰ μὴ παρενοχλήσῃ τοὺς μετὰ τῶν ῥωσικῶν στρατευμάτων συνάψαντας σχέσεις ὀθωμανοὺς ὑπηκόους.

Ἄρθρ. 28. Ἡ ἀπελευθέρωσις τῶν αἰχμαλώτων γενήσεται μετὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς συνθήκης. Ἐπιτροποὶ ἐκατέρωθεν θέλουσι διενεργῆσαι τὴν ἀνταλλαγὴν ἐν Ὀδησσῷ καὶ Σεβαστουπόλει. Ἡ Πύλη θέλει πληρῶσει εἰς ὀκτωκαίδεκα δόσεις ἐν διαστήματι ἑξαετίας τὰς δαπάνας τῆς διατηρήσεως τῶν αἰχμαλώτων.

Ἄρθρ. 29. Ἡ ἀνταλλαγὴ γενήσεται τὸ βραδύτερον ἐντὸς πεντεκαίδεκα ἡμερῶν. Ἐπιφυλάσσεται ἡ ἐπίσημος συνομολόγησις τῆς εἰρήνης· οὐχ ἧτιον οἱ προκαταρκτικοὶ οὗτοι ὅροι δεσμεύουσιν ἐν πάσῃ περιπτώσει τὴν Ῥωσσίαν καὶ τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τῆς ἐπὶ κυρώσεως.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΝ.

Ἐν ὅσῳ τὰ ἔθνη ἐπιμένωσι νὰ μὴ ἀκολουθῶσιν ἐν τῇ πράξει ὅπερ ἐν τῇ θεωρίᾳ ἠμολογοῦσιν ὡς ἀναντιρρήτον ἀξίωμα, ὅτι δηλαδή καὶ τὰ ἔθνη, ὡς μέλη τῆς παγκοσμίου κοινωνίας, ἀφείλουσι νὰ τηρῶσι πρὸς ἀλλήλα τὴν αὐτὴν ἰσότητά καὶ δικαιοσύνην, ἣν οἱ νόμοι πάσης ἔθνος ἀπαρτιζούσης πεπολιτισμένης κοινωνίας εἰς τὰ μέλη αὐτῆς πρὸς ἀλλήλα ἐπιβάλλουσιν, αἰώνιως θέλει βασιλεύει ἐπὶ τῆς γῆς ἢ ὑπερφύλακτος πολιτικῆ, καὶ θέλουσιν ὑπάρχει μεταξύ τῶν ἐθνῶν αἱ ἐκ τῆς πλεονεξίας καὶ τῶν ἄλλων ὑπερφύλακτων παθῶν, καλυπτομένων ὑπὸ τὸν δικαίου καὶ τῆς προσβεβλημένης τιμῆς πέπλον, ἔριδες, πόλεμοι καὶ καταστροφαί. Ὅτι δὲ τῇ καταθρονίῳ ταύτῃ πολιτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι, εἰπέρι τι καὶ ἄλλο ἔθνος τῆς ἀρχαιότητος, ἐπιμόνωσεν πρὸς τοὺς συγγρόνους κατεχρήσαντο, μαρτυρεῖ ἢ τε ἄλλη αὐτῶν ἱστορία καὶ ὅη καὶ ἡ τῶν γεγονότων, ἅτινα ν' ἀφηγηθῶ πρότιθεμαι. Διότι οἱ ἀπὸ ἐλαχίστων ἀφορμῶν κοσμοκράτορες ἀποβάντες Ῥωμαῖοι διετέλεσαν οὐκ ἄλλως πολιτεῦσθαι, ἢ τῇ βραδύτητι κατ' ἀρχὰς τὰ ἔθνη κατ' ἀλλήλων συγκρούοντες καὶ ἐξασθενίζοντες, ἐκ μικρῶν δ' ἐπειτα ἀφορμῆς τῇ βίᾳ τῶν ὀπλῶν ἀλλεπάλληλα πάντα καταστρεφόμενοι. Ἐκ τοιαύτης δὲ ὑπόουλου, πλεονεκτικῆς καὶ φιλοδόξου πολιτικῆς ἐξήχθη καὶ ὁ τότε μεταξύ Ῥωμαίων καὶ τοῦ Ποντικῆ βασιλείας Μιθριδάτου μέγιστος ἀνταγωνισμὸς, ὅστις ὑπερπλήρωσε κακῶν τοὺς ἐν μέσῳ τῶν ἀντιμαχομένων Ἕλληνας, ἦδη μὲν ἀπὸ ὀλίγου χρόνου τοῖς Ῥωμαίοις ὑποκεκυρότας, ἀναγκασθέντας δὲ νὰ τάσσονται μετὰ τοῦ ἐνδῆ, ἢ μετὰ τοῦ ἑτέρου τῶν ἄλλοτριῶν τούτων δεσποτῶν. Ὁ δὲ τοσοῦτον τοῖς Ἕλλησι πρὸ πάντων ὀλέθριος ἐκείνος ἀνταγωνισμὸς βεβαίως θεωρητέος ὡς μίᾳ τῶν ἐκδηλώσεων τῆς καθ' ἑρῶδωτον ἀπ' ἀρχῆς μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, ἢ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, ὑπεστώσης ἔχθρας, καὶ νῦν ἐτι ἐφισταμένης, μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς, ὅτι αἱ μὲν χώραι, ἅς ἀνέκαθεν τὸ ἐλληνικὸν οἰκεῖ, εὐρεῖα δὲ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ ἐκείνου ὑπέφρασαν σκηνή, εἰς τὴν Ἀνατολὴν νῦν καταλέγονται, ἢ δὲ νῦν Ἀνατολὴ πρὸς τῷ πάλαι ἐκ δύσεως καὶ ἑτέρον ἐκ βορρᾶ προσέλαβεν ἔχθρον.

Κατέβαινε πρὸς τὴν λήξιν ἢ προτελευταία πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδι, ὅτε ἦδη οἱ Ῥωμαῖοι διὰ τῶν ὀπλῶν καὶ τῆς πολιτικῆς εἶχον ἀλληλοδιαδόχως πάντα τὰ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἔθνη ὑποταγμένα, πάσας τὰς αὐτοῖσι καὶ ἐν Σικελίᾳ πολυαριθμους ἑλληνικὰς ἀποικίας δεδουλωμένας, καταπεπολεμημένους τοὺς πρὸς αὐτοὺς διὰ τριῶν μεγάλων πολέμων πρὸς κοσμοκρατορίας διαγωνισαμένους

Καρχηδονίους, καταδεδαματημένους καὶ τεταπεινωμένους τοὺς τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Συρίας διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου βασιλεῖς καὶ, δι' ὧν ἐγκατέπειραν εἰς τε τὴν Ἀχαίαν καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα διαλύσεως καὶ καταστροφῆς σπερμάτων, τῶν Ἑλλήνων τὴν αὐτονομίαν ἀφρημένην. Ἦδη δ' ἐπιβάντες (133 π. Χ.) καὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐφ' οὗ ἐκλήδότησεν αὐτοῖς Περγαμηνῶν βασιλεῖος ὁ ἀνάξιος αὐτοῦ βασιλεὺς Ἀττάλος, μετεχειρίζοντο εὐχαίρας τὰ τε ὄπλα καὶ τῇ ὑπόουλι πολιτικῇ, ἀφορμὰς περαιτέρω ἀξίωσης ἐπιζητοῦντες. Ἀλλὰ τοιοῦτοι αὐτοὶ ὄντες, δὲν εὐρον ἐλάττω πλεονέκτην, φιλόδοξον, δεινὸν καὶ βέκτην ἀνταγωνιστὴν τὸν Μιθριδάτην.

Τὰ δὲ τῆς μικρᾶς Ἀσίας ὡς ἐφεξῆς ἐν τῷ τότε εἶχον. Οἱ μὲν Ῥωμαῖοι κατεῖχον τὸ Περγαμηνὸν βασιλεῖον, ὅπερ μετωνόμασαν Ἀσίαν, ὑπερῆρπσαν δὲ κατὰ τοῦ δι' ὀπλῶν ἀξιοῦντος καὶ κληρονομίῃ αὐτῶ ὡς προγονικὸν Ἀριστονίκου, νόθου υἱοῦ τοῦ Ἀττάλου. Νικομήδης δὲ ὁ τοῦ Προυσίου ἐβασίλευε τῆς Βιθυνίας. Μεταξὺ δὲ Βιθυνίας καὶ Πόντου ὑπὸ τῶν γειτόνων τούτων ἠκρωτηριασμένη ἔκειτο ἡ Παφλαγονία. Τῆς δὲ Καππαδοκίας ἐβασίλευεν Ἀριαράθης. Τῆς δὲ Γαλατίας τῶν διαφόρων τμημάτων διάφοροι ἦρχον τετράρχαι. Πρὸς δὲ τῆς μικρᾶς Ἀσίας τὸ ἀνατολικόθρονον, κατὰ τὰ μεσημβρινὰ τοῦ Εὐξείνου παράλια, ἐβασίλευε τοῦ Πόντου οὐ πρὸ πολλοῦ Μιθριδάτης ὁ σ', ὁ Εὐπάτωρ καὶ μέγας ἐπικληθεὶς, ὁ τῶν Ῥωμαίων οὐχὶ ὑποδεέστερος τοῦ Ἀννίθου ἔχθρος. Τοῦ Μιθριδάτου οἱ πλεῖστοι ὁμώνυμοι αὐτῷ πρόγονοι λέγονται, ὅτι εἶκον τὸ γένος ἀπὸ Κύρου καὶ Δαρείου τῶν Περσῶν. Μιθριδάτης δὲ ὁ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τῆς χώρας ἐκείνης τυγῶν σατράπης, ἐπιτηδείως τὸν δορυκτῆτορα ἐκεῖνον θεραπεύσας, κατελείφθη ἐκείνῳ ὑποτελὴς τοῦ Πόντου σατράπης. Ἐν δὲ τοῖς μακροῖς τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγῶν περὶ διαδοχῆς πολέμοις αὐτοῖς τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ φρονίμως πολιτευθέντες οὐ μόνον ὅλους ἀνεξάρτητον βασιλεῖον τὸ κράτος αὐτῶν κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ ἐξέτειναν ἐπὶ τοὺς γείτονας καὶ ἐπὶ τὰς ἀκμαζούσας κατὰ τὰ παράλια τοῦ Πόντου ἑλληνικὰς ἀποικίας, οἷον Ἡράκλειον, Ἀμαστριν, Σινώπην, ἧτις καὶ τοῦ βασιλεῖος πρωτεύουσα ἀνεδείχθη, Ἀμισόν, Κερασσύντα, Τραπεζοῦντα καὶ ἄλλας. Ὁ τοῦ Εὐπάτωρος πατὴρ Μιθριδάτης, ὁ Εὐεργέτης ἐπικληθεὶς, συμμαχίῃσας τοῖς Ῥωμαίοις ἐπεμψεν αὐτοῖς νῆας τινας καὶ στρατιώτας κατὰ Καρχηδονίους, ἐβοήθησε δὲ καὶ κατὰ Ἀριστονίκου πολέμοισιν, ἀνθ' ὧν ἔλαβε παρ' αὐτῶν τὴν καλούμενην μεγάλην Φρυγίαν.

Ἐ τούτου λοιπὸν υἱὸς Μιθριδάτης ὁ Εὐπάτωρ, ὅστις ἐγεννήθη ἐν Σινώπῃ (136 π. Χ.), ἀπολέσας

τὸν πατέρα δωδεκαετῆς περίπου, ἐβασίλευσεν ὑπὸ τῆς μητρὸς ἐπιτροπυόμενος. Ἀλλὰ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν τοῦ θρόνου μνηστήρων φεύγων, ἀπεμακρύνθη τῶν ἀνακτόρων καὶ διῆγεν ἐν ἐρημίᾳ, ἢ περιηγεῖτο ἐν ἀλλοδαπῇ μετὰ ὀλίγων πιστῶν ἄγνωστος. Τότε δὲ ἡσυχολήθη τὸ μὲν περὶ κληρονομία καὶ ἄλλας σωματικὰς ἀσκήσεις, τὸ δὲ περὶ τὴν τοῦ σώματος μόρφωσιν διὰ παιδείας καὶ πείρας τῶν τοῦ βίου ὄθεν καὶ παράδοξον βίωμην καὶ ἐπιδεικνύμενη ἐκτίστατο, καὶ διὰ διαφόρων γνώσεων ἐκοσμήθη ἰδίως δὲ ἐσπούδασε περὶ τὴν φυσικὴν τῶν φυτῶν ἱστορίαν, καὶ διὰ περαμάτων ἐξηκρίβωσε τῶν ἀθλητικῶν καὶ τῶν ἀντιδότων αὐτῶν τὰς δυνάμεις, ὅπως ποιούμενος χρῆσιν φαρμάκων καὶ ἀντιδότων ἀπὸ τῆς εἰς τὰς τυραννικὰς ἐκείνας αὐτὰς οὐκ ἀσυνήθους ἀθλητικῆς προφυλαχθῆ. Ἐκ δὲ τῶν περιτοχυόντων τὴν νεότητά αὐτοῦ πολλῶν κινδύνων φαίνεται ὅτι οὐ μόνον ταύτην τὴν προφύλαξιν ἔλαβεν, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς εἰς ἄκρον ὑπερφύλακτος ἀπέβη, οὐδ' αὐτοῦ τοὺς δεσμούς τῆς συγγενείας ἀπέναντι τοῦ ἰδίου μεγαλείου καὶ τῆς δυνάμεως σεβόμενος. ἅμα δὲ καὶ φύσει φιλόδοξος ὢν καὶ αὐτὴν τὴν συμβασιλεύσασαν μητέρα, ὅπως βασιλεύσῃ μόνος, ἐν εἰρκτῇ ἐθανάτωσεν, ὡς ἐνεχομένην εἰς τὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δολοφονίαν, ὅθεν καὶ Εὐπάτωρ ἐπωνομάσθη. Καὶ βασιλεύσας δὲ μόνος περιηγήθη ἐπὶ ἀγνωστος, παρατηρῶν ἄλλα τε καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τοὺς πόρους τῶν περὶ ἐπικρατειῶν, ὧν τὴν κυρίως ἐμελέτα ἐκ πρώιμου ἐλαυνόμενος φιλοδοξίας, ἐκκαίόμενος ἐκ τῆς συνειδήσεως τοῦ περιφανοῦς αὐτοῦ γένους, ἐκ τῆς παραδόσεως τῆς ἐπὶ προσφάτου ἱστορίας τῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου διαδόχων καὶ ἐκ τοῦ ὑπ' ὄψιν παραδείγματος τῆς γιγαντιαίας αὐξήσεως Ῥώμης. Βασιλεύσας δὲ καὶ κράτους ἐκτεταμένου, ἰσχυροῦ καὶ διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς διαίτης τῶν ἐν αὐτῷ πολυαριθμῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν αἰεὶ μᾶλλον ἐξελληνιζομένων οὐκ ἀλόγως μέγα ἐφρόνει καὶ μεγάλᾳ διενόετο. Ὅθεν, ἐνῶ πάντα τὰ περὶ κράτη, πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν ὄνομα καταπεπληγμένα, διέλυον τὰς πρὸς ἄλληλα διαφορὰς τῇ δικαιοδικῇ ἐκείνων ψήφῳ, ὁ Μιθριδάτης πρώιμως ἐκλαθὼν μέγα εἰς τὴν ἰδίαν φιλοδοξίαν πρόσκομμα τοὺς Ῥωμαίους ἐδειξε, ὅτι δὲν ἦτο διαθεθεμένος νὰ ὑπέιχη εἰς τὰ ἐκείνων νεύματα. Ἀλλὰ πρὶν ἐτι ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν πρὸς αὐτοὺς, ἡσυχολήθη περὶ τὴν ὑπόταξιν τῶν Κόλχων, τῶν Σκυθῶν καὶ ἄλλων περὶ τὸν Εὐξείνου πόντον οἰκούντων λαῶν βραβάρων τε καὶ ἀποικῶν Ἑλλήνων μέχρι Θράκης, ἐξ ὧν καὶ χρήματα ἠδύνατο νὰ εἰσπράσῃ καὶ ἄνδρας εὐκόλως πρὸς τοὺς πολέμους νὰ στρατολογή. Κατὰ τοῦτον δὲ τὸν τρόπον εἰς τὸ κληρονομηθῆν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς

Ἀσίας βασιλεῖον προσέθηκε πᾶσαν τὴν ἀπὸ ἀνατολῶν τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῆς Θράκης χώραν, τὴν ἀπὸ μὲν τοῦ Κιμμερίου Βοσπόρου Κιμμερίον βασιλεῖον ὀνομασθεῖσαν, πρωτεύουσας δὲ πόλεις ἔχουσας τὰς ἑλληνικὰς ἀποικίας Παντικάπειον καὶ Φαναγόρειαν. Ἐκτοτε, ὡς λέγεται, ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἔννοια, ἣν περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ νὰ πραγματώσῃ εἰς μάτην ἐπεχείρησε, νὰ στρατηλατῆσῃ δηλαδή ποτε διὰ τῶν χωρῶν τούτων μέχρι τοῦ Ἀδριατικοῦ κατὰ τῶν ἐτοιμῶν νὰ ἐμποδίσωσι πᾶσαν αὐτοῦ αὐξήσιν Ῥωμαίων. Καὶ τῷ ὄντι δὲ, ἅμα ἐπεχειρήσας νὰ ἐκτείνῃ τὸ κληρονομικὸν αὐτοῦ κράτος καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς μεσημβρίαν, εὐθύς ἦλθε πρὸς τοὺς Ῥωμαίους εἰς σύγκρουσιν. Διότι καὶ οὗτοι, ὡς φαίνεται, προαισθόμενοι τὸν ἀπ' αὐτοῦ κίνδυνον, εὐθύς ἀντέπραξαν αὐτῷ καὶ ἀφορμὰς πολέμου παρέσχον, διότι πάντα σχεδὸν τοὺς μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Μιθριδάτου πολέμους ὑπεγόρευσεν οὐχὶ ἡ δικαιοσύνη, ἀλλ' ἡ πλεονεξία, ὁ φόβος, τὸ μῆσος, ἡ φιλεχθικία καὶ τὰ παραπλήσια πάθη.

Οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ πρῶτον ἐκίχουσαν ἐλευθέραν, ἣν ἄλλοτε τῷ πατρὶ αὐτοῦ παρεχώρησαν μεγάλην Φρυγίαν, ὡς δῆθεν ἐπὶ χρήμασιν ἐκείνῳ ὑπὸ τοῦ τότε Ἰσάτου Ἀκυλίου παραχωρηθεῖσαν. Ὁ δὲ Μιθριδάτης, καίπερ βραδύς ἐνεγκῶν, κατέσχευεν ἑαυτὸν, ὅπως βραδύτερον πολεμίσῃ ἀσφαλέστερον. Κατέσχευεν ἑαυτὸν προσέτι καὶ ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι προσέταξαν αὐτῷ τε καὶ Νικομήδει, ὅτινες συμμαχίῃσας πρὸς ἀλλήλους διενείμαντο τὴν Παφλαγονίαν, ν' ἀφήσωσι τὴν χώραν, ὡς ἐλευθέραν παρ' αὐτῶν κηρυχθεῖσαν, γνωστοποιήσας μόνον ὅτι ἡ Παφλαγονία ἀνήκεν αὐτῷ ὡς κτῆμα προγονικὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἀνακτηθέν. Ὁ δὲ Νικομήδης, ὑπακούσας τότε, ὀνόμασεν ἔπειτα ἕνα υἱὸν αὐτοῦ Πολαιμίνην, τῷ κοινῷ ὀνόματι πάντων τῶν τῆς Παφλαγονίας βασιλέων, καὶ ὡς βασιλέα τῆς χώρας ἐκείνης ὑπεστήριξε. Τρίτη προσταγὴ τῶν Ῥωμαίων καὶ ἀντίπραξις ἠδύνατο νὰ συγκρούσῃ πρὸς αὐτοὺς πρῶτως τὸν Μιθριδάτην, ἀλλὰ καὶ τότε ὑπέμεινε, διότι ὅτε ὁ Νικομήδης ἐπεχείρησε νὰ καταλάβῃ τὴν Καππαδοκίαν, εἰς ἣν καὶ αὐτὸς, ὅμοια ἐκείνῳ δικαίωματα προβαλλόμενος, ἐπωφθαλμία, ὁ Μιθριδάτης εἰσβάλλει, ὡς δῆθεν ἐκείνον ἐμποδίσων, εἰς Καππαδοκίαν, δολοφονεῖ δὲ τοῦ πιστοῦ αὐτῷ Γορδίου τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν αὐτοῦ Ἀριαράθην, καὶ ἀναβιβάζει τὸν πρεσβύτερον τοῦ φρονεθέντος υἱὸν εἰς τὸν θρόνον ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτοῦ διὰ τὸ ἀνήλικον ἐπιτροπυόμενον, ἐκδιώξας τὸν Νικομήδην. Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τοῦτο ἡ χῆρα Λαοδίκη, ὑποπεύουσα τὸν ἀδελφὸν Μιθριδάτην, συνεζεύχθη μετὰ Νικομήδους, ὁ Μιθριδάτης εἰσβάλλει εἰς Καππαδοκίαν, ὡς δῆθεν τοῦ νέου Ἀ-

ριαράθου προστάτης, ὃν καὶ ἐπιστήμως ἀνεγνώρισε. Μετ' οὐ πολὺ ὁμοῦ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὴν καθόδον τοῦ δολοφόνου Γορδίου, ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἀριαράθης ὑποπέτυσας, ἠρνήθη, ὁ Μιθριδάτης στρατεύει μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ κατὰ τοῦ Ἀριαράθου, ὅστις ὁμοῦ δὲν εὐρέθη πρὸς ἀντίκρουσιν ἀπαρασκευάστος. Ὁ Μιθριδάτης τότε προσκαλεῖ μεθ' ὄρκων τὸν Ἀριαράθην, πρὸς διάλυσιν δῆθεν τῆς διαφορᾶς, εἰς προσωπικήν συνέντευξιν· προσελθόντα δὲ ἀνυπόπτως δολοφονεῖ ἰδίαις χερσὶ, καὶ, κυριεύσας τὴν Καππαδοκίαν, ἀναγορεύει βασιλεῖα τὸν ἴδιον αὐτοῦ υἱὸν (91 π. Χ.), μετονομάσας Ἀριαράθην, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπήαν τοῦ δολοφόνου Γορδίου.

Ἄλλ' οἱ Καππαδοκαὶ ἀποστάντες καὶ τὸν υἱὸν καὶ τὸν στρατὸν τοῦ Μιθριδάτου ἐκβαλόντες, καλοῦσι βασιλεῖα τὸν ἀνήλικον τοῦ δολοφονηθέντος ἀδελφόν. Ὁ Μιθριδάτης ὁμοῦ στρατεύει πάλιν καὶ ἐγκαθιστᾷ τὸν ἴδιον υἱὸν, ἐκδιώξας τὸν νέον Ἀριαράθην, τελευτήσαντα ἐν φυγῇ. Ὁ ἐκ φθόνου ὁμοῦ κινούμενος Νικομήδης πείθει τὴν Λαοδικὴν ὡς τρίτον υἱὸν αὐτῆς νὰ υποβάλῃ ἄλλον τινὰ, ὑπὲρ οὗ εἰς Ῥώμην σταλεῖσα ἐξήτει προστασίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Μιθριδάτης ἐπεμφεν εἰς Ῥώμην τὸν Γόρδιον ἐλέγχοντα τὸν δόλον καὶ ἰσχυρίζομενον ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου ἐγκατασταθεὶς εἶναι ὁ τοῦ βασιλέως τῆς Καππαδοκίας υἱός. Οἱ Ῥωμαῖοι, ἀμφότερους ὑποπέτυσαντες, προσέταξαν ν' ἀφήσωσιν ὁ μὲν Μιθριδάτης τὴν Καππαδοκίαν, ὁ δὲ Νικομήδης τὴν Παφλαγονίαν· οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πέμψαντες στρατὸν ἐγκαθίδρυσαν βασιλεῖα Ἀριοβαρζάνην τινὰ, ὃν οἱ Καππαδοκαὶ ἐξελέξαντο. Ὁ δὲ Μιθριδάτης, καίπερ πλήρης ὀργῆς καὶ μίσους διὰ τὴν ματαίωσιν τοῦ μετὰ τοσοῦτων κόπων καὶ κακουρημάτων διαπραχθέντος μηχανορραφήματος, οὐδὲ τότε ὁμοῦ ἐκίνηθη αὐτὸς κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς, ἀλλὰ συνάψας συμμαχίαν μετὰ Τιγράνου τοῦ τῆς Ἀρμενίας βασιλέως, γαμβροῦ δὲ αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ, τοῦτον ἐπέισε πέμψας στρατὸν εἰς Καππαδοκίαν νὰ ἐκβάλῃ τὸν Ἀριοβαρζάνην, καὶ τὴν μὲν χώραν νὰ παραδώσῃ τῷ Μιθριδάτῃ, αὐτὸς δὲ νὰ λάβῃ τοὺς αἰχμαλώτους, ὅπως αὐξήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς νεοκτίστου αὐτοῦ μητροπόλεως, Τιγράνοκέτρων. Τούτων δὲ γενομένων (89 π. Χ.) καὶ ὁ ἐκβληθεὶς Ἀριοβαρζάνης κατέφυγεν εἰς Ῥώμην.

Ἄλλ' ἄρ' οὐ ἀπίθανον μὲν ὁ ἐχθρὸς αὐτοῦ Νικομήδης, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὑπεστήριζαν ὡς διάδοχον τὸν πρεσβύτερον, ὁμώνυμον δὲ τῷ πατρὶ, ἐκείνου υἱὸν, ἐπειδὴ ἔτυχε τότε πολεμοῦντες καὶ αὐτοὶ τὸν συμμαχικὸν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεμον, ὁ Μιθριδάτης ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ πέμψας στρατὸν ἐξέβαλε τὸν νέον Νικομήδην καὶ κατέστησε βασιλεῖα τὸν νεώ

τερον ἐκείνου ἀδελφὸν Σωκράτην. Οἱ Ῥωμαῖοι, ὄσους καὶ ἂν εἶχον περισπασμούς, δὲν παρεῖδον, ἀλλ' ἐπεμφαν στρατηγὸν τὸν Μάνιον Ἀκύλιον, ὅπως ἐγκαταστήσῃ τὸν τε Ἀριοβαρζάνην καὶ τὸν Νικομήδην μετὰ διαταγῆς νὰ προσλάβῃ συμπράκτορας πρὸς τοῦτο τὸν τε τῆς Ἀσίας ἀνθύπατον Λ. Κάσιον καὶ αὐτὸν τὸν δῆθεν σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων Μιθριδάτην, ὃν οὕτως ἠνάγκαζεν νὰ φανερωθῇ, ἀλλὰ νὰ μὴ βραδουργῇ ἐκ τοῦ ἀφανοῦς. Ὁ Μιθριδάτης ὁμοῦ, τοῦ Ἀκυλίου καὶ τοῦ Κασσίου τοὺς βασιλεῖς ἐγκαθιστώντων, ἠσύχαζε, προσμένων καὶ μᾶλλον δεδικαιολογημένην ἀφορμὴν καὶ πληρεστέρας τὰς πολεμικὰς αὐτοῦ παρασκευάς.

Ἡ ἀφορμὴ παρουσιάσθη· διότι τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐπ' ἐλπίδι λαφύρων πεθόντων τοὺς ἐγκαταθέντας βασιλεῖς νὰ ἐπιχειρήσῃσι τι κατὰ τοῦ Μιθριδάτου, ὁ Νικομήδης, πολλὰ μὲν χρήματα αὐτοῖς ὑποσχόμενος ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐγκαταστάσεως, πολλὰ δὲ τοῖς ἐν Ἀσίᾳ τοκογλύφοις Ῥωμαίοις ὀφείλων, ἐπέδραμε μέχρις Ἀμαστρίας καὶ ἐλεηλάτησε τὴν τοῦ Μιθριδάτου, ὅστις, καίτοι εἶχεν ἐτοιμὴν δύναμιν, ὑπεχώρει ἐπίτηδες, ὅπως καταρνήθῃ καταστῆσθαι τὴν ἀδικον τῶν Ῥωμαίων διαγωγὴν. Μετὰ δὲ τὸ ἔργον πέμπει πρεσβευτὴν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ῥωμαίων προβαλλόμενον, ὅτι ὁ Μιθριδάτης ὡς τῶν Ῥωμαίων πατρικὸς φίλος καὶ σύμμαχος ἠνέσχετο ἀποστερούμενος Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας, ἐφ' ὧν εἶχε δικαιοῦματα, καὶ ἀπέσχετο τοῦ νὰ προσβάλῃ τὸν Νικομήδην, ἀπειτοῦντα δὲ παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἦτοι ν' ἀναγκάσῃ τὸν Νικομήδην εἰς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀδικήματος, ἢ νὰ ἐπιτρέψῃσι τῷ Μιθριδάτῃ αὐτὸς νὰ λάβῃ ἰκανοποίησιν. Ἄλλ' οἱ παρευρεθέντες τοῦ Νικομήδους πρέσβεις, δικαιολογήσαντες τὸν κύριον αὐτῶν, ὡς τοῦ Μιθριδάτου πρώτου ἀδικήσαντος διὰ τῆς τοῦ Σωκράτους ὑποστηρίξεως, ἀντικατηγόρησαν τὸν Μιθριδάτην, ὅτι ποιεῖται πολὺ μείζονας ἢ ὡς ἐπὶ Βιθυνίαν παρασκευὰς καὶ προέτρεψαν τοὺς Ῥωμαίους μᾶλλον εἰς τὰς πράξεις αὐτοῦ, ἢ εἰς τοὺς λόγους ν' ἀφορῶσι, προσθέντες ὅτι δὲν πρέπει ὑπὲρ ἐχθροῦ, φίλιαν ὑποκρινόμενον, ν' ἀκρωτώσῃσιν ὅσα περὶ Βιθυνίας ἀπεφάσισαν. Ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρεσβευτὴς ἀνταπήνησεν, ὅτι εἰς μὲν τὰς ἄλλας μετὰ τὸν Μιθριδάτου καὶ Νικομήδους διαφορὰς παραδέχεται τὴν τῶν Ῥωμαίων διαιτησίαν, ἀπαιτεῖ ὁμοῦ δικαιοσύνην δι' ἧς καὶ αὐτοὶ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἀρνοῦνται τελευταίας ἐχθρικός τοῦ Νικομήδους πράξεις. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπεκρίθησαν, ὅτι λυποῦνται μὲν, ἂν ὁ Μιθριδάτης ἠδικήθῃ τι ὑπὸ Νικομήδους, δὲν ἀνέγονται ὁμοῦ ὡς ἀσύμφορον αὐτοῖς νὰ πολεμηθῇ ὁ σύμμαχος αὐτῶν Νικομήδης, ὁ Μιθριδάτης πέμπει τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀριαράθην

μετὰ ἰσχυρᾶς δυνάμεως ἐπὶ Καππαδοκίαν, ὃ δὲ μάχῃ τὸν Ἀριοβαρζάνην νικήσας ἐκυρίευσεν τὴν χώραν μετὰ δὲ τοῦτο ὁ Μιθριδάτης πέμπει πάλιν πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ῥωμαίων τὸν πρεσβευτὴν, ἐγκαλοῦντα οὐχὶ τὸν δῆμον, οὔτε τὴν σύγκλητον διὰ τὴν πρὸς ἐαυτὸν ὡς σύμμαχον τῶν Ῥωμαίων ἀδικίαν, ἀλλ' αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς, οἵτινες, τὸν φίλον καὶ σύμμαχον τοῦ Μιθριδάτου προσποιούμενοι, ὡς πολέμιον αὐτὸν μεταχειρίζονται, ἐμπλέκοντες τὴν Ῥώμην εἰς πόλεμον πρὸς τοσοῦτον ἰσχυρὸν κατὰ τὴν γῆν καὶ θάλασσαν βασιλεῖα, ἀπειλοῦντα δὲ, ὅτι ὁ Μιθριδάτης θέλει κατηγορήσει αὐτοὺς ἐνώπιον τῆς συγκλήτου, καὶ ἐπὶ τούτοις ὑποσχόμενον ὅτι, ἂν ὁ Μιθριδάτης ὡς σύμμαχος τῶν Ῥωμαίων ἐλάβανε παρὰ τοῦ Νικομήδους τὴν προσήκουσαν ἰκανοποίησιν, πρόθυμος ἦτο νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ συμμαχῶν. (Ἐπεται συνέχεια).

Η ΠΡΟΥΣΑ.

Παρὰ τὴν Ῥίξαν γιγαντιαίας καὶ βαθυσκίου πλατάνου καθήμενος ὁ περιηγητὴς καὶ ἠδέως βαυκαλιζόμενος ἐκ τοῦ κελαισμοῦ τῶν καταρρέοντων ὑδάτων τῶν διαρκῶν τοῦ Ὀλύμπου χιόνων, καὶ τοῦ ψιθυρισμοῦ τῶν μακρῶν κειμένων παλαιφάτων δασῶν παραδίδοται ἀκαθέκτως εἰς τοὺς βρεμβασμούς καὶ τὰς ἀναμνήσεις, ἃς προκαλοῦσιν αἱ χῶραι αὗται.

Αἱ πελώριοι ἐκεῖναι πλατάναι, ἀνυψούμεναι ἐν τῷ μέσῳ παντὸς ἐν Ἀνατολῇ χωρίου, χρησιμεύουσιν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ, ὁ τόπος τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ δημαρχεῖου, ὡς ἔδρα συναθροίσεως, ὡς κέντρον τῶν ὑποθέσεων, ὡς θέατρον τῶν συζητήσεων καὶ συνδιαλέξεων. Ὡς πανταχοῦ ἄλλοθι, οὕτω καὶ ἐν Προύσῃ γίνεται χρῆσις καὶ κατάχρησις τοῦ ὠραίου τούτου δένδρου, ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὁποῦ ἀθροίζονται τὰ ἐμπορεύματα τῶν περιχώρων καὶ ὅπερ κατὰ πάντα χρόνον τὰ πάντα ὑπομένει. Κατασκευάζουσιν ἐντὸς τῶν κοιλωμάτων τοῦ διερρωγῆτος τῆς πλατάνου κορμοῦ μικρὰ ἐργαστήρια, καὶ στηρίζουσιν ἐπ' αὐτοῦ θρανία ἐφ' ὧν οἱ καπνίζοντες ἀναπαύονται καθ' ἑλπὴν τὴν ἡμέραν· ἐμπήγνυουσιν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ μεγίστους ἦλους, ἐφ' ὧν ὁ κρεωπώλης ἀναρτᾷ τὸ νεωστὶ σφαγὴν πρόβατον· ἀνάπτουσιν εἰς τὴν Ῥίξαν αὐτῆς τὸ πῦρ, δι' οὗ κοχλάζει ἡ χύτρα ἢ ζεεὶ ὁ καφεὶς· ἐλλείπει καυσσὺλων κόπτουσιν αὐτὴν ἢ ἀραιροῦσι τὸν φλοῖον τῆς· συνελόντι δ' εἶπεν, εἶναι συμπληρωματικὸν παράπηγμα διὰ τὸν καφεῖν, τὸν ἀρτοποιὴν, τὸν καπνοπώλην καὶ τὸν παντοπώλην τοῦ χωρίου. Καὶ ἡ παλαιφάτος πλατάνος τί γινώσκει περὶ τῆς ζωῆς τῶν δίκην μυρμηκῶν περὶ αὐτὴν συσπειρούμενων ἀνθρώπων; Ἡ ὑψηλὴ καὶ μεγαλοπρεπὴς αὐ-

τῆς κορυφὴ δὲν αἰσθάνεται τὰς ἀμυχὰς τῆς παχέας αὐτῆς βίβης, ἢ δὲ δροτερὰ σκιὰ τοῦ ὠχροῦ αὐτῆς φυλλώματος, κινουμένου ὑπὸ τῆς ὄρεινῆς αὔρας, σκιαῖς πάντοτε τὴν πρασίνην τοῦ εἰμένου κίδαριν, τὸ ὀπλοστάσιον τῆς ζώνης τοῦ ζεῖ-βέκου, τὸν φαῖν τοῦ δερδίου μανδύαν, ὡς ἡ σκιὰ τῆς προμήτορος αὐτῆς ἐσκίασεν ἄλλοτε ἐν τῇ αὐτῇ θέσει τὸν Ἀννίβαν, ἀπηυδακτότα ἐκ τῶν συμφορῶν καὶ τοῦ βίου· τὸν Πλίνιον, ἐπανακάμπτοντα ἐκ περιηγήσεως κατὰ τὴν ἐπαρχίαν αὐτῆς Βιθυνίαν καὶ ἀναπαυόμενον, ὅπως σκεφθῇ περὶ τῆς θλιβερᾶς τύχης τῶν καταδιωκομένων χριστιανῶν· τὸν Κωνσταντῖνον μεταβαίνοντα εἰς τὰ μεταλλοῦχα τοῦ Τσεκισγκέ ὕδατα.

Ἡ Προῦσα ἰδρύθη κατὰ τὰς μαρτυρίας συγγραφέων τινῶν δύο περίπου αἰῶνας πρὸ Χριστοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ φίλου αὐτοῦ Προῦσια, παρ' ἧς εἶχε καταφυγεῖ. Δεικνύουσιν εἰσεῖτι τὴν θέσιν, ὅπου ἐτάφη ὁ διάσημος Καρχηδόνιος ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς τοῦ κόλπου Μουδανίων, ἐν τοῖς πέριξ τοῦ μικροῦ χωρίου Γκεπσέχ, καλουμένου τὸ πάλαι Διβίσσης.

Ἐν Προύσῃ ὀλίγα ὑπάρχουσι λείψανα μεμακρυσμένης ἀρχαιότητος· αἱ πολιορκίαι, αἱ πυρκαϊαὶ καὶ οἱ σεισμοὶ οὐδὲν σχεδὸν κατέλιπον ἐκ τῆς μεγάλης πόλεως, ἣν ὁ Πλίνιος παρίστητι πλήρη ναῶν, σχολείων, βιβλιοθηκῶν καὶ διαφόρων ἄλλων μνημείων. Πλὴν ἐνὸς μόνου, πᾶν ἴχνος τῶν πολυαριθμῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων προγενετέρας ἐποχῆς ἐξηλείφθη. Ἡ ἀνάμνησις τοῦ μάρτυρος Πατρικίου, ἐπισκόπου Προῦσας, ἀθλήσαντος ἐπὶ Διοκλητιανοῦ, συνδέεται μετὰ τῶν θερμοῦν τῶν πέριξ πηγῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς πόλεως, καὶ σήμερον δ' εἶτι οἱ ἰθαγενεῖς Ἑλληνας τελοῦσιν εορτὴν κατὰ μᾶλλον περὶ τὰς θειοῦχος πηγὰς, ὅπου ὑποτίθεται ὁ τόπος τοῦ μαρτυρίου αὐτοῦ.

Ἐκ τῆς ἱστορίας μαθητόμενον ὅτι εἰς τὰς μεταλλοῦχος ταύτας πηγὰς λίαν ἐσύχναζον οἱ πλούσιοι τοῦ Βυζαντίου. Ὑπάρχουσι λεπτομέρειαι σχεδὸν μυθώδεις περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῆς συνοδίας τῆς αυτοκρατορίας Θεοδώρα, συζύγου τοῦ Ἰουστινιανοῦ δεσπότης μετὰ τῆς θεραπείας αὐτῆς μετέβαιναν εἰς τὰ λουτρά.

Ἐνταῦθα ἡ πρώτη περίοδος τῆς ὀθωμανικῆς δυνάμεως, ἀναπληροῦ σχεδὸν πάνθ' ὅσα μένουσι σήμερον ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν παρελθόντων χρόνων· διότι ἡ Προῦσα παρὰ τοῖς Μουσουλμάνοις θεωρεῖται ὡς ἱερὰ πόλις, κοίτης συνάμα τοῦ κράτους αὐτῶν καὶ τάφος τῶν περιδόξων αὐτῶν ἀνδρῶν. Ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ ὄρους Ὀλύμπου ὑπὲρ τοὺς 500 ἀναπαύονται σουλτάνοι, βεζῖραι, ἄγιοι καὶ εὐλαβεῖς νομοθέται, ἰατροὶ, μουσικοὶ καὶ

ποιηταί, πάντες δοξασθέντες διὰ τὰς γνώσεις ἢ τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πόλει ὑπάρχουσι τανῦν πλεῖστα ἀγαθουργὰ ἰδρύματα καὶ εὐκτήριοι οἴκοι, καταρβέοντα πανταχόθεν, οἷον τεμένη, σχολεῖα, χάνια, ἱμαρέτια καὶ δημόσιοι λουτρῶνες, πλεῖστα δὲ παραδόσεις ἀναφέρονται περὶ τῶν βρυωδῶν τούτων λίθων, οἵτινες διαχέουσι πανταχοῦ ὡς πέπλος ποιήσεως καὶ μυτηρίου ἐπὶ πόλεως ἥδη καθωραϊσμένης, πᾶν ὅτι ζωγραφικὸν καὶ ἀγροτικὸν παρέχει ἡ φύσις.

Αἱ ὑπερήφανοι τοῦ Ὀλύμπου κορυφαί, ὡς καὶ αἱ συνηρεφεῖς φάραγγες, κατωκλήθησαν ἐπίσης ὑπὸ ἱστορικῶν προσώπων. Τοὺς μάρτυρας καὶ τοὺς ἀναχωρητὰς τῶν χριστιανικῶν χρόνων ἀντικατέστησαν οἱ ὀθωμανοὶ μοναχοί, οἱ ἱερεῖς, οἱ δερβίσασι, οἱ ποιηταί καὶ οἱ φιλόσοφοι ἐν ταῖς καλύβαις αὐτῶν καὶ τοῖς ἐρημητηρίοις.

Πλεῖστα θεολογικὰ, νομοθετικὰ καὶ ἱατρικὰ συγγράμματα ὡς καὶ ποιήματα καὶ ἄλλα ἔργα φαντασίας ἐγράφησαν ἐν τῇ βαθείᾳ ἡρεμίᾳ τῶν σκιωδῶν τούτων δασῶν, ὁπότεν ἐξήρχοντο εἰσέτι κατὰ τὰς κρίσιμους ὥρας τῆς πόλεως, ὑπὸ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους φανταστικὰ καὶ εὐφυῆ ὄντα. Οὕτως ὑπάρχει ἡ ἱστορία τοῦ ἱερέως Ἀβδούλ Μουράτ, ὅστις προσεκληθὴ ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν ὅπως συμμετάσχη τῆς πολιορκίας τῆς Προύσης, ὅπου κατὰ τοὺς χρονογράφους ἐποίησε θαύματα διὰ ξυλίνου ξίφους μυθώδους μήκους. Ἡ παράδοσις βεβαίω ὅτι τὸ αὐτὸ ξίφος κατέστειπε παμμεγέθεις ὄφεις, τὴν πόλιν ἄλλοτε λυμαινομένης. Ἡ καλύβη καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἀβδούλ Μουράτ φαίνονται εἰσέτι ἐπὶ ὑψηλοῦ πρηθῶνος δεσποζόντος τῆς πόλεως.

Ἐπάρχει ἐπίσης παράδοσις περὶ σεβασμίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως δερβίσου, ὅστις μὴ δυνάμενος νὰ ἐνασχολῆται ἐν ἀνέσει εἰς τὰς μελέτας αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης πόλεως, ἀφίπτατο καθ' ἑκάστην ἐσπέραν μέχρι τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ ὅπως σκέπτηται ἐν εἰρήνῃ, ἐπανήρχετο δὲ εἰς τὸν τεκὸν αὐτοῦ πρὸ τῆς πρώτης ἐσθινης προσευχῆς.

Ἐπάρχει ἐπίσης εἰσέτι ὁ Γεῖκλῆ μαπαμπᾶ, ὅστις κατήρχετο τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐτοῦ ἐπὶ ἡμερωθείσης ἐλάφου, ὠπλισμένος διὰ σπάθης, βάρους 150 λιτρῶν. Ὁ ἀνὴρ οὗτος, περσικῆς καταγωγῆς, ἀπήλαυεν ἐπὶ Ὀσμᾶν φήμης ἁγίου. Ἀείποτε βεθυσιμένος εἰς μυστηριώδη βεμβασμὸν ἔζη μόνος ἐν μέσῳ τῶν δασῶν, περιτοιχούμενος ὑπὸ ἐλάφων καὶ ἀγρίων ζώων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Προύσης, παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ κατακτητοῦ συνήνεσε νὰ ἐξέλθῃ ἅπασι ἐπὶ τοῦ ἀναχωρητηρίου αὐτοῦ ὅτε εἶδον αὐτὸν ἐρχόμενον ἐπὶ τοῦ περιλημένου αὐτοῦ ὑποζυγίου, «φέροντα ἐπ' ὤμου μέγαν κλάδον πλατάνου, ὃν ἐφύτευεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ παλατίου ὡς ἐμβλή-

μα τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους».

Μικρὰ σκιαγραφία τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσήμευ γενεᾶς τῆς ὀθωμανικῆς δυναστείας δύναται νὰ παράσχη ἰδέαν τινὰ τοῦ ποιμενικοῦ καὶ σχεδὸν ἡμιαγρίου βίου τῶν ἰδρυτῶν αὐτῆς καὶ τῆς θαυμασίας ταχύτητος, μεθ' ἧς ὁ Ὀσμᾶν ἢ Ὀθμᾶν κατακτήσας ἔδρυσεν τὸ ὁμώνυμον αὐτῷ κράτος καὶ ἐπαγίωσε τὴν κυβέρνητιν αὐτοῦ.

Αἱ τουρκικαὶ παραδόσεις εἰς τὰ ἄδυτα τῆς μάλλον μεμακρυσμένης ἀρχαιότητος ζητοῦσι ν' ἀνεύρωσιν ὡς πατέρα τῆς τουρκικῆς φυλῆς Ὀγοῦζ χάντινα, σύγχρονον τοῦ Ἀβραάμ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην ὁ Ὀγοῦζ χάν ἐζη ἐν Ἰασσᾷ, πρωτεύουσῃ τότε τοῦ Τουρκεστάν. Μετὰ τινὰ χρόνον, τινὲς τῶν κατοίκων, φυλὴ τις τοῦ Οὐσδέγ, εἰσέδυσαν μέχρι Μολδαυίας, ὅπου ἴδρυσαν ἀποικίαν, ἀποκαλέσασαν τὴν πρωτεύουσάν τῆς νέας χώρας ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς Ἰάσιον πρὸς μνήμην τῆς μητρὸς πατρίδος.

Τὰ χρονικὰ τῶν παλαιτάτων ἐκείνων χρόνων εἶναι πλήρη αἵματος καὶ κακουργημάτων, εἴτα δ' ἐπέρχεται ἡ ὁμοία πρὸς τὴν διὰ πεδίου σφαγῆς πνεύσαν ὁροσερὰν αὔραν ἱστορία τοῦ ἐναρέτου μεγάλου βεζίρου Νιζαμουλ Μελέκ, ὅστις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὑπερηφάνου Ἀλπαρσλάν (νικητοῦ τοῦ αυτοκράτορος Ῥωμανοῦ) καὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Μελέκ σὰχ ἐκυβέρνα τὸ βασίλειον τῶν Σελδζουκιδῶν. Ὁ Νιζαμουλ Μελέκ ἴδρυσεν ἀκαδημία καὶ σχολεῖα ἐν Ἰσπαχάνη, Βάκχῃ, Ἐράτῃ, Μοσσούλῃ, Βασόρᾳ καὶ Βαγδάτῃ, ὧν τὸ περιφημότερον ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἰδρυτοῦ Νιζαμιέ. Ὁ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἐδολοφονήθη ὑπ' ἐνὸς τῶν διαβόητων Χασεσέν ἢ Ἀσασίνων¹ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἐνδεκάτου αἰῶνος.

Μετ' οὗ πολὺ ἀναφέρονται ἐν τῇ ἱστορίᾳ οἱ σελδζουκίδαι σουλτάνοι τοῦ Ροῦμ, ὧν ὁ Ἀλαχεδ-

1) Οἱ Χαεσέν καλούμενοι γαλλιστὶ Ἀσασίνοι εἶναι κλάδος τῆς αἰρέσεως τῶν Ἰσμαηλίων, ὧν ἀρχηγὸς ἦν ἐπὶ τῆς τρίτης σταυροφορίας ὁ περίφημος Γέρων τοῦ ὄρους. Ἐπάρχουσι ἀναλογίαι τινὲς μεταξὺ τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν καὶ τοῦ τῶν Ἀσασίνων. Τὸ κατακτητικὸν σύστημα, αἱ σκληρὰ θανατώσεις, οἱ ἀπόκρυφοὶ κανονισμοὶ καὶ αὐτὰ τὰ δι' ἐρυθροῦ σημειούμενα λευκὰ ἐνδύματα, ἅπερ ἔφερον οἱ συνεταιριζόμενοι ταῖς δυσὶ ταύταις ἐταιρίαις, παρέχουσι σπουδαῖα ὁμοιότητος σημεῖα. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον πάντων εἶναι ὅτι οἱ Ἀνατολίται εὐχερῶς ἀνεγνώριζον τὰ σημεῖα τῶν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Χασεσέν ἀνηκόντων ἐμβλημάτων ἐκ τῶν ἐν ἀποκρύφῳ τῶν Ναϊτῶν Θησαυροφυλακίῳ εὐρεθέντων κατὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος τούτου ὑπὸ τοῦ πάπα Κλήμεντος καὶ Φιλίππου τοῦ Ὁραίου ἀνδρεικέλων, ἃ οἱ δυτικοὶ ἔλλειψαι καλλιτέρου ὀνόματος ἀπεκάλεσαν μορμολύκειον.

διν Ἀ', ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ εὐεργέτης τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Μεθ' ὅλους τοὺς μετὰ τοῦ Ζέγκις χάν πολέμους αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ ἀνεγείρῃ ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ τοῦ μικροῦ αὐτοῦ βασιλείου πλεῖστα ἱερὰ καὶ φιλανθρωπικὰ μνημεῖα. Ἡθέλησε νὰ δώτῃ, ὡς περιάπτων εἰς τὰ καθιδρύματα αὐτοῦ, ἐπιγραφὴν ἰδιόχειρον ἐνὸς τῶν σεβασμιωτέρων ἱερέων καὶ ποιητῶν τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Μεβλάνᾳ-Δζελλαλεδδίν ἐκ Βουχάρας, ἰδρυτοῦ τοῦ τάγματος τῶν θερβισῶν Μεβλεβή.

Ὁ Σελδζουκίδης σουλτάνος Ἀλλαχεδδίν, ὅστις ὡς ἐμβλημα εἶχε τὴν ἡμισέληνον πρὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ὀθωμανῶν, παρέσχεν ἄσυλον εἰς πολλοὺς σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας, οἵτινες ἔφευγον ἐκ τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς πρὸ τῶν νικηφόρων ὀπλων τοῦ Ζέγκις Χάν, φέροντες μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰς ἀνατολικὰς τῆς Ἀσίας χώρας τὰ γράμματα, τὴν ἐπιστήμην καὶ τὰς τέχνας τῆς Περσίας καὶ τοῦ Τουρκεστάν.

Ἡ μάλιστα τῶν μογγολικῶν κατακτήσεων, ἣτις ἐρχομένησεν ὅπως ἐνσπεῖρη τὸν ἀνατολικὸν πολιτισμὸν, ἀπέβη οὕτως ἡ πρώτη ἀφορμὴ τοῦ ἐξ οὗ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ κράτους τῶν Ὀσμανιδῶν ἐπῆλθε κινήματος. Διότι, διωκόμενος ἐκ τῆς χώρας αὐτοῦ εἰς τὰ μεθόρια τοῦ Χορασπᾶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ Ζέγκις χάν, ὁ Σουλεῦμᾶν σὰχ ἀπόγονος τοῦ Ὀγοῦ καὶ ἀρχηγὸς μιᾶς τῶν Τουρκιμᾶνων φυλῆς, ἐτράπη μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν λαοῦ τὴν πρὸς τὴν Δύσιν ὁδόν. «Οἱ ἄνδρες αὐτοῦ, λέγει ἀρχαῖος τις συγγραφεὺς, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἠκολούθησαν αὐτῷ ὃν τρόπον οἱ πρόγονοι αὐτῶν Τάταροι νομάδες, συναποφέροντες πτωχικὰς σκηναὺς καὶ διὰ χονδροῦ ὑβάσματος κεκαλυμμένας ἀμάξας, οὐδὲν ἄλλο ὄντες, ἢ ἄπλοῦ καὶ τραχεῖς ποιμένες καὶ εἰρηνικοὶ ποιμνίων φύλακες».

Ὁ Σουλεῦμᾶν, ἡγούμενος τῆς μικρᾶς τῶν Καΐ πατριᾶς, κλάδου τῆς μεγάλης τοῦ Καΐσᾶκ φυλῆς, περιεπλανήθη ἐπὶ πολὺ ἐν ταῖς μεγάλαις τῆς Ἀνατολῆς πεδιάσιν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους κεκμηκὸς ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς ἐξορίας, ἴσως δὲ προσβληθεὶς καὶ ὑπὸ νοσταλγίας, ἀπεφάσισεν ὅπως ἅμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ζέγκις χάν ἀποπειραθῆ τὴν εἰς πατρίδα ἐπάνοδον. Ἐστράφησαν ἅπασι τότε καὶ πάλιν εἰς Ἀνατολήν, ἀλλ' ὁ Σουλεῦμᾶν ἀπόλλυται ἐν Δζαβέρ, πιναγὸς κατὰ τὴν διάβασιν τοῦ Εὐφράτου, ἣ δὲ πατριά αὐτοῦ διασπαρεῖσα, ἣ μὲν προήλασεν ἐπὶ τὰ προσωτέρω πρὸς τὸ Τουρκεστάν, ἣ δὲ ἐν Συρίᾳ καὶ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου σώζονται εἰσέτι οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν, διάγοντες τὸν αὐτὸν προσφιλεῖς τοῖς προγόνοις αὐτῶν ποιμενικὸν βίον, αἱ δὲ μέλαινα αὐτῶν σκηναὶ εἰσιν ἐστημεναὶ εἰς τὰ πέριξ τῆς Σμύρνης καὶ τοῦ Ἐλλησπόντου ἐν ταῖς πε-

διάσει τῆς Τροίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τῆς Ἰδης, ὅπου διὰ τοῦ ὀνόματος Τουρκιμᾶνοι εἰσὶ γνωστοὶ καὶ Οὐροῦκοι.

Ὁ Ἐρτογορούλ, εἷς τῶν υἱῶν τοῦ Σουλεῦμᾶν σὰχ, ἡγούμενος τετρακοσίων οικογενειῶν βραδέως ἐστράφη τὸ τελευταῖον πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν ἀκτὴν, ὅπου ἔλαβεν ἐπὶ τέλους παρὰ τοῦ Ἀλλαχεδδίν, σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου, ὡς ἀμοιβὴν τῶν στρατιωτικῶν ὑπηρεσιῶν, ἃς παρέσχεν αὐτῷ, χώραν ἐπὶ τῶν μεθωρίων τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Βιθυνίας.

Ἐπὶ τέλους ἐγκατέστη ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Σουγοῦτ, ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ ποταμοῦ Σαγγαρίου καὶ τῶν προπόδων τῆς ὄρεινης σειρᾶς, ἣς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν ἀποτελεῖ ὁ Ὀλυμπος. Ἐκεῖ, ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκηνῶν τῆς φυλῆς αὐτοῦ, ἔζησεν ἡ τυχοῦς γυνώσκεται δὲ ὅτι οὐδαμῶς ζητήσας νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ, «ἔστρεψεν ἐν ὑπομονῇ τὸν κόσμον ὡς εἶδεν αὐτὸν εἰς ὀλίγα ἀρκούμενος καὶ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιοῦμενος ἡδέως πρὸς ἕνα ἕκαστον συμπεριηρέγη». Ὁ Ἐρτογορούλ ἐτελεύτησεν ἐν βαθεῖ γήρῳ ἐν εἰρήνῃ τῷ 1259. Ὁ τάφος τούτου κεῖται ἐν τοῖς πέριξ τοῦ Σουγοῦτ, ὅπου μεταβαίνουσι εἰς προσκύνησιν οἱ Μουσουλμάνοι.

Ἀλλὰ μετ' αὐτὸν ἐπέρχεται ὁ Ὀθμᾶν ἢ Ὀσμᾶν, εἷς ἐκ τῶν τριῶν τοῦ Ἐρτογορούλ υἱῶν, ὅστις οὐδόλως ἔστρεψε νὰ λάβῃ τὸν κόσμον ὡς εἶδεν αὐτόν. Τὸ τυχοδιωκτικὸν καὶ φιλοπόλεμον αὐτοῦ πνεῦμα ἐζήτησε κονίστραν εὐρυτέραν τῆς ταπεινῆς τοῦ ποιμένος καλύβης. Ἦδη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐξελέγη διὰ κοινῆς συμφωνίας ἀρχηγὸς τῆς μικρᾶς φυλῆς. Ἠρξάτο σειρὰν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς περιχώρους ἐπαρχίας καὶ κατὰ τῶν ἀθηνῶν λειψάνων τῆς βυζαντινῆς ἐν Ἀσίᾳ δυνάμεως. Ὅπως δὲ ἀποκρούσῃ τὰς τῶν Ἑλλήνων ἐπιδρομὰς κατὰ τῶν μεθωρίων πόλεων, ἤρξατο διὰ μάχης, ἐν ἣ ἔνιχησε τὸν φρούραρχον Ἐϊνεγιόλου, ὅστις συνήθως παρηνώχλει τὰ τουρκικὰ πόμνια κατὰ τὴν διάβασιν αὐτῶν μεταξὺ τῶν λειμώνων τῆς πεδιάδος καὶ τῶν θερινῶν νομῶν ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ ὄρους.

Τούτου κανονισθέντος καὶ τῶν ποιμνίων αὐτοῦ ἐρησυχασάντων, ἔστρεψε τὴν προσοχὴν αὐτοῦ καθ' ἑτέρου φρουρίου τοῦ πέριξ. Συλλαμβάνει ἐξ ἀπίνης τὸν Ἕλληνα δικαιοκτῆν, πυρπολεῖ τὸ φρούριον καὶ διαπερᾶ ἐν στόματι μαχαίρας πάντας τοὺς ἐν αὐτῷ χριστιανούς. Ἡ βίαιοπραγία αὕτη παρώργισεν ὡς εἰκὸς τοὺς χριστιανούς τῶν περιχώρων πικρῶς διαμαρτυρηθέντας ἐπὶ τῷ ὅτι «οἱ Τούρκοι ἐκεῖνοι, ὅς πρὸ ὀλίγων ἐτι ἐτῶν ὑπεδίσταντο ἐξ ἐλέους ὡς πτωχοὺς περιπλαυόμενοι ποιμένας, ἤρξαντο νῦν βίβ καταλαμβάνοντες τὰς χριστιανικὰς χώρας. Σπεύσωμεν λοιπὸν, ἔλεγεν, πρὸς ἀποδίωξιν ἐκ τῆς χώρας τῶν ξένων τούτων καὶ ἀγνωμόνων ἐπιδρο-

μέων. Ἀληθῶς δὲ οὐδόλως ἠδύνατο τότε νὰ προῖδωσιν ὅτι ἡ δύναμις τῶν τραχέων Τουρκιῶν, ἐκ μικροῦ ἀρξαιμένη θὰ ἐμεγεθύνητο μετὰ τοσοῦτο θυμασίας ταχύτητος, ὅτι εἷς καὶ ἡμις αἰὼν θὰ ἐξήρκει ὅπως ἀναβίβασθαι αὐτοὺς εἰς τὸν θρόνον τῶν Καισάρων, καὶ καταστήσῃ ἀπολύτους κυρίους τοῦ ἀνατολικοῦ κράτους.

Δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναχαιτίσωσι τὰς προόδους τοῦ Ὄσμὰν ὅστις τῆ ἀρωγῇ τοῦ κυριάρχου αὐτοῦ σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου ἐκυρίευσεν πλεῖστα ὄχυρά φρούρια, εἶτα δὲ κατορθώσας νὰ ἐνσπείρῃ μεταξὺ τῶν γειτόνων σωτήριον φόβον, ἀνεγνώρισεν ὅτι ἐπέστη ἡ ὄρα τοῦ συνάψαι μετ' αὐτῶν φιλίαν. Ἡρξάτο λοιπὸν τακτοποιῶν τὰ πράγματα τοῦ νεαροῦ αὐτοῦ κράτους. Ἐκτίσθη τευένη, συνέστησε δικαστήρια, καὶ διέταξε ν' ἀνοιχθῶσιν ἀγοραὶ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν, ὅπου προσέλκυτε τὸ ἐμπόριον διὰ τῆς καλῆς διαγωγῆς καὶ τῆς ἀμεροληψίας, ἣν ἐπεδείξατο ἀδιακρίτως πρὸς τε τοὺς μουσουλμάτους καὶ τοὺς χριστιανούς.

Πολλάκις ἐπηγέθη ἡ τοῦ Ὄσμὰν ἐπιείκεια, ἀλλ' ὁ χαρακτήρ οὗτος οὐδόλως συμβιβάζεται πρὸς τὸ ὑπὸ χρονογράφων ἀναφερόμενον, ὅτι τινες οὐδόλως ἐξηγοῦσι γεγονὸς, διαψεύδον τὴν χαρακτηρίζουσαν τὸν βίον αὐτοῦ εὐθύτητα καὶ δικαιοσύνην.

Παραπονηθεὶς κατὰ τῆς ἀποτόμου διαγωγῆς κυρίου τινὸς τοῦ Βιλεδζίκ, συνεσκέφθη μετὰ τοῦ γηραιοῦ αὐτοῦ θεοῦ Δούδαρ περὶ τῶν μέτρων τοῦ νὰ θέσωσιν τέρμα εἰς τὴν διαγωγὴν ταύτην. Ὁ Δούδαρ, ὅστις ὑποπτεύετο ὡς ἔχων ἰδιοτελεῖς σκοπούς, συνεβούλευσεν εἰς τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὴν πραότητα καὶ τὴν συνδιαλλαγὴν. Ἐπὶ τούτου ὁ Ὄσμὰν « λαθῶν τὸ τόξον αὐτοῦ τὸν φωνεῖ ἀμέσως. Κατωτέρω θὰ ἴδωμεν τὴν ἐκδίκησιν, ἣν παρὰ τοῦ ἀρχοντος τοῦ Βιλεδζίκ ἔλαθε, καὶ τὴν ἀρπαγὴν τῆς μηνστῆς αὐτοῦ.

(Ἐπειτα τὸ τέλος).

ἩΒΡΙ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ὙΠΑΛΛΗΛΟΥ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Φραγκίσκου Σαρσέυ).

Εὐρὺ καὶ λαμπρὸν φαίνεται ἐν ἀρχῇ τὸ στάδιον τοῦ ὑπαλλήλου. Γνωστὰ πάντως ὑπάρχουσι τῆς νεότητος αἱ φαντασμαγορίαι. Πιστεύει πάντοτε ὅτι μακρὰν νὰ προχωρήσῃ μέλλει, ὅτι λίαν ὑψηλὰ θὰ προαχθῇ. Εἰς ὀφθαλμούς εἰκοσαετῆς τὸ μέλλον διάχρυσον παρίσταται, περιβαλλόμενον αἴγλην. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι, λαθῶν τὸν πρῶτον διορισμόν μου, ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν ὑπουργόν. Τότε καὶ μόνον εἶδον τὸ πρόσωπον ἐνδὸς τῶν ἐξόχων τούτων ὑποκειμένων. Ἀφοῦ πολλὰς ἀπέτεινέ μοι ἐπιπλήσεις, ὅτι κακὰς δῆθεν εἶχεν ἤδη περὶ ἐμοῦ ση-

μειώσεις λαθῶν, ἐπὶ τέλους εἶπέ μοι μέλλο, λαμπρὸν ἐνώπιόν σου ἐκτείνεται· δὲν δύνασθε δὲ νὰ πιστεύσητε ὁποῖον ἀποτέλεσμα παρήγαγεν ἐν ἐμοὶ ἡ λέξις ἐκείνη· ὑπερεχάρην. Ἄ! τὸ εἶδον τὸ ὄρατον ἐκεῖνο μέλλον!

Παραυτίκα δὲ καὶ τὸ χρηματικὸν προσεπέρχεται κέρδος. Οἷα γοητεία! Ἄ! οἰκτείρω τοὺς πλουσίους· οἷας ἠδονὰς ἀγνοοῦσιν οὗτοι! Πρώτην φοράν τὴν τριακοστὴν πρώτην τοῦ μηνὸς νὰ αἰσθάνηταί τις ἐν τῇ παλάμῃ τὰ ὑπὸ τοῦ ταμίαι ἐκτιθέμενα πέντε χρυσὰ κέρματα, ἀνθ' ὧν ἡμίσειαν μόνον δωδεκάδα δίδει ὑπογραφῶν, τὰς ὑπογραφὰς τῆς ἐπισημειώσεως! Πόσον ἀρμονικὸς τυγχάνει ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἦχος, ὃν ἀναπηδῶντα παράγουσι! Ψιθυρίζουσι πράγματα τόσον τρυφερά, τόσον εὐάρεστα διηγοῦνται πράγματα... Τὴν πρώτην φοράν λέγω, διότι ὁ ἄνθρωπος ταχέως κορέννυται, τόσον κακῶς διωργανωμένον εἶναι τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα—ὅπου πέντε μόνον βλέπῃ ἐκάστοτε—, ὅπου δῆποτε τὰ μελίμνηνα ἐορτάζει τότε.

Ἐπειτα ἐνοικιάζει οἶκον ἐν τῇ πόλει· μέχρι τοῦδε ἐντὸς τοῦ λυκείου κατόκει, ἐντὸς σχολῆς δημοσίας. Οὐδέποτε ἔμενε μόνος ἐκεῖ, οὐδ' ὅταν ἔμελλε νὰ κοιμηθῇ. Τότε ὅμως κατὰ πρῶτον μένει ἐλεύθερος· ἐνθυμοῦμαι, εἰτηρχόμεν καὶ ἐξηρχόμεν πολλάκις ἐν τῷ δωματίῳ μου, ὡσεὶ θέλων νὰ πεισθῶ ὅτι οὐδεὶς νὰ μ' ἐνοχλήσῃ ἠδύνατο· ἀλλ' οἴμοι! μετὰ μικρὸν ὁ κόρος ἐπέρχεται.

Οἱ κατοικήσαντες ἐν ἐπαρχίᾳ καλῶς γινώσκουσι τοῦτο· οὐδὲν ἀνιωρότερον τῆς κατοικίας ὑπαλλήλου. Συνίσταται αὕτη εἰς δωμάτιον μετ' ἐπίπλων ἀθλιέστατα διασκευασμένον· ἡ ἐντύπωσις τοῦ δωματίου ἐκεῖνου ἐνώπιόν μου παρίσταται διηγετικῶς· βλέπω τὴν ἐστίαν ἐν τῷ μέσῳ· ὑπεράνω δὲ ταύτης κρεμαστὸν ὀρολόγιον μετὰ τὸν αἰώνιον τρουθαδοῦρον, παίζοντα λίραν· ἔπειτα δύο ἀγγεῖα, δύο εἶδη ὑελίνων σφαιρῶν, ὑφ' ἧς διαφαίνονται ἀνθοδέσμα μεμαραμέναι καὶ κοινωσκεπεῖς, χωλὴ τράπεζα, ἧς τὰ διεβρωγῶτα σύρματα φαίνονται χασμώμενα ὑπὸ ἀκηθίας καὶ ἀνίας, πάντα δὲ ταῦτα ψυχρὰ, ἀγοραῖα! Δι' αὐτῶν δλόκληρος ἀνθρωπίνων ὄντων διήλθε διαδοχῇ, ὧν τὰ ἔχνη ἀνευρίσκονται· κατὰ βάθος ἐνδὸς συρταρίου φαίνονται ἄκρα σιγάρων, ἅτινα ἀφῆκεν ἐκεῖ προκάτοχός τις ἀξιωματικός. Ἐν τῇ κατοικίᾳ ταύτῃ οὐδὲν ἐπίπλον, ὅπου τυχὼν ἐκομίσατο, συνδέει τὸ παρελθὸν πρὸς τὸ παρὸν ἀλλ' οὐχί! ὑπάρχει ἐν, γινώσκατε πόσον; τὸ κιβώτιόν σας. Δὲν ἤξεύρετε πόσον ἡγάπησα τὸ κιβώτιόν μου! Μὴ γελᾶτε, παρακαλῶ· τὸ πτωχὸν ἐκεῖνο παλαιὸν κιβώτιον ἕκαστος ἐκ τῆς οἰκίας του φέρει· ἐν αὐτῷ συνεβόρησε τοὺς χιτῶνας, τὰ περιλαίμια, καὶ ὑπεράνω αὐτῶν βιβλία τινὰ, τὰ φίλτατα ἐκεῖνα βιβλία, ἅπερ

διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν ἀναμνήσεις. Καθ' ἣν ἡμέραν ὑπουργικὴ διαταγὴ πέμπει ὑμᾶς διακοσίας λεύγας μακρὰν, περὶ οὐδενὸς ἄλλου φροντίζετε, οὐδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἡ τὸ κιβώτιόν σας μόνον παραλαμβάνετε, τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἐγκαταλείποντες· τοῦτο δὲ διότι πατρῶν τυγχάνει κτήμα. Ναί! ἀναμνήσκει τι τοῦ παρελθόντος βίου, φωτεινὸν ὑπάρχει σημεῖον, καρδιακὸς διεγέρων παλμῶς!

Εἰς τὴν φροντίδα ξενοδόχου ἀνατιθέμενος τὰ τῆς διατροφῆς αὐτοῦ, προσπαθεῖ ὁ δημοσίος ὑπαλλήλος ν' ἀποτελέσῃ μέρος κύκλου τινὸς κοινωνικοῦ, εἰς τοιοῦτος ὑπάρχει· συχνάζει εἰς δύο ἢ τρεῖς οἰκίας δεχομένης ἐπισκέψεως. Ἐπὶ δύο ἔτη καὶ καθ' ἑσπέραν ἔπαιζον βλίστ μετὰ ἀνωτέρων μάλιστα ὑπαλλήλων! Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀγνοεῖ τις πῶς νὰ διαθέσῃ τὸν χρόνον. Ὑπάρχουσι μὲν ἄνθρωποι δυνάμενοι νὰ ἐργάζωνται περιορισμένοι ἐντὸς δωματίου ἐπιπλοφόρου, καὶ οἱ τοιοῦτοι, μὲ ἰσχυρὰν πεπρωκίαν σμένει ψυχῇν, ἐξαιρέσειν ἀποτελοῦσιν! Ἄλλ' οἱ μὴ οὕτω πως διωργανωμένοι ἀνιωρότατον ὑπὲρ πάντων ἔκφρασιν διάγουσι βίον, τοῦθ' ὅπου παρωθεῖ τοὺς νέους μάλιστα εἰς λίαν παρακεκινδυνευμένης ἀποφάσεις· οὐχὶ βέβαια εἰς αὐτοχειρίαν, ἀλλ'... εἰς γάμον. Διὰ τὸ ὅχι, λέγει τις καθ' ἑαυτὸν, συμβίωσις δύο ἀτόμων ἔσως ἀποκρούει τὴν ἀνίαν· καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ὁ διαλογισμὸς οὗτος ὀριστῶς ἐπέρχεται καὶ συγκεκριμένως, ὡς ἰδέα διαχρωματιζομένη ἐν τῇ ὁμίλῃ πόρρω ἀπέχοντος χρόνου· κατόπι μὲν μικρὸν κατὰ μικρὸν σωματοποιεῖται, ὅταν δὲ ἐν αἷσι συχνάζετε οἰκίας λέγουσι τυχὼν πρὸς ὑμᾶς ἀπευθυνόμενοι, ἀρμόζει ὅπως οὐδὲ ποτε νὰ νυμφευθῆτε, ἀφρημένως πως ἀποκρίνεσθε, καὶ ἀληθῶς.

Ὁ γάμος εἶναι τοῦ ὑπαλλήλου τὸ μέγα πλεονέκτημα. Εὐκόλως δύναται νὰ νυμφευθῇ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, καὶ ἰδοὺ ὁ λόγος. Ὁ ὑπαλλήλος οἰκοθεν ἀποτελεῖ μέρος τῆς λεγομένης κοινωνίας, διὰ τοῦ προσόντος δὲ τούτου ἐλευθέρως εἰσέρχεται ἐν τῇ συναναστροφῇ τοῦ νεοάρχου καὶ τοῦ ἀρχιδικαστοῦ· εἰς ἐναντίαν ὁ μὴ ἀποτελῶν μέρος τῆς κοινωνίας, ἀπαράδεκτος μένων ἐν τῇ συναναστροφῇ ἐκείνῃ, λίαν δυστυχῆ ἑαυτὸν ὑπολαμβάνει. Τὴν κοινωνίαν δὲ συγκροτοῦσιν οἱ ἐν ἀρχῇ διήγοντες πλούσιοι καὶ οἱ ὑπαλλήλοι· ὡς πρὸς τοὺς ἐμπόρους, κατὰ πρόληψιν, ἧτις ἤρξατο μὲν βαθμηθῆναι νὰ ἐκλείπῃ, ἀλλ' ἧτις πρὸ δέκα ἢ δεκαπέντε ἐτῶν ἦν ἐν πλήρει ἐνεργείᾳ, κατὰ πάσας τὰς πόλεις, ἐν αἷσι διέτριψα, οἱ ἔμποροι, λέγω, δὲν εἶναι ἐκ τῶν τῆς κοινωνίας προσώπων. Ἐπειδὴ δὲ αἱ νεάνιδες ἀβίωτον λογίζονται τὸν βίον, ὅταν δὲν προσκαλῶνται ἐν τῇ συναναστροφῇ τοῦ κυρίου προέδρου, ἢ τοῦ κυρίου ἐφόρου, νυμφεύονται ὑπαλλήλου, ὅπως δύναται καὶ νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ μένωσι μέλη τῆς κοινωνίας.

Καθ' ἧς ἑσπέρας δίδεται χορὸς, παρίσταται ὁ ὑπαλλήλος τὴν μελονοθαφῆ τῆς εὐμοσταξίας περιβολῆν φέρων· προχωρεῖ ἀναμέσον δύο στίχων νεανίδων λευχειμόνων, ὅπισθεν τῶν ὁποίων παρατείνεται τὸ σοβαρὸν τῶν παραδεισίων πτηνῶν καὶ τῶν κυθαρσιδῶν κεκρυφάων σύστημα· πάρεδρος δὲ τις δικαστικὸς εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ ὑποτονορίζει· βλέπετε ἐκεῖνην ἐκεῖ τὴν δεσποινίδα, ἀν τὴν ζήτησῃτε, θὰ τὴν λάβετε· ὁ πατήρ τὴν δίδει. Πολλάκις ἐν τούτοις ὅταν ἡ ἐκ τῆς θέσεως πρόσδος μὲν ἐπαρκῆ πρὸς συντήρησιν ἐνδὸς, εἶναι τάχα φρόνιμον νὰ διπλασιασθῶσιν αἱ δαπάναι; Ναὶ μὲν παρηγορεῖται λέγων θὰ λάβω αὐξήσιν μισθοῦ, συνήθως ὅμως ὅτι λαμβάνει αὐξήσιν... εἶναι ἡ οἰκογένεια.

Τοιαῦτα εἶναι αἱ μικραὶ τοῦ βίου τοῦ ὑπαλλήλου ἀθλιότητες· μίαν ὅμως πολλῶν βαρυτέραν πάσχει οὗτος ἀληθῶς, ὅπου εὐρίσκεται εἰς πάλιν μεταξὺ τῆς συνειδήσεως καὶ τῆς θέσεώς του. Καλεπὴ ὄντως ἡ πάλιν· καλῶς δὲ γινώσκουσι τοῦτο οἱ τὴν αὐτὴν μετ' ἐμοῦ ἀγοντες ἡλικίαν, ὅταν αἴφνης ἡμέραν τινὰ ἔρχεται ἐγκύκλιος ἀγγέλλουσα ὅτι αὐριον δέον νὰ ὑπογράψῃ τις τὴν μικρὰν ἐκείνην λέξιν, ὅρκιζομαι, ἣν μικρὸν πρότερον κάτωθεν ἄλλης ἀντιθέτου εἶχεν ὑπογράψας ἐγκυκλίου, ἀ! ὡς βεβαίω λίαν δυσάρεστον κατανατῆ τὸ πρῆγμα. Καὶ καλὰ, διανοεῖται τις, πεντεκαίδεκα τοῦ βίου μου ἔδαπάνησα μακρὰ ἔτη, ὅπως τὴν θέσιν ταύτην ἀποκτήσω, διήλθον τὰς ἐξετάσεις μου εὐδοκίμως, πρῶτος κατὰ πάντας τοὺς διαγωνισμοὺς ἀνεδείχθην, ἐξαιρέσει δὲ τοῦ ἔργου, εἰς ὃ ἀσχολοῦμαι νῦν, οὐδὲν ἄλλο ἢ σχεδὸν οὐδὲν γινώσκω, εἰς ἣν ἀρνηθῶ τὴν ὑπογραφήν, ἡ παῦσις μου πάντως εἶναι βεβαία· ἀλλὰ τότε τί θ' ἀπογείνω; ἀντὶ ὑποστηρίξεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ δυστροπίαν πάντες θὰ μοῦ καταψηφίσωσι. Ἴλεος πάντων, μικρὸν τὸ παρ' ἐμοῦ ζητούμενον... ἀλλὰ τότε διατί, ἀπλῶς περὶ διατυπώσεως προκειμένου, ν' ἀπαιτῶσι τὸν ὄρκον τοῦτον παρ' ἐμοῦ; Οὐχί! τὸ συνειδὸς ἐν ἐμοὶ κραυγάζει, ὅτι οὐδέποτε ἐπιβάλλεται ὄρκος ὡς ἀπλῆ διατύπωσις. Σταθμίζει οὕτω τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ τῆς προτάσεως, ὅταν δὲ, παρελθούσης ἐν ἀγωνίᾳ τῆς νυκτὸς, θαμβῆ καὶ πένθιμος δεκεμβρίου ἡμέρα διαφωτιστῇ τὸ δωμάτιον, εὐρεθῆ δὲ κατακείμενος ἀκόμη καὶ ἑαυτὸν διαπυθάνομενος τί τὸ πρακτέον σήμερον; ὑπὸ φρικτῆς καταλαμβάνεται ἀδημονίας. Καὶ ὑπομονὴ μὲν ἂν ὁ ἄνθρωπος τύχῃ νέος· τὸ κακὸν εἶναι ἔλαττον· ἀλλ' ἂν ἦναι ἔγγαμος; οἴμοι! οὐδόλως τῶν γυναικῶν καταμέμφομαι, πρόδηλον ὅμως ὅτι αὐταὶ ἐκ συστήματός εἰσι συντηρητικαί. Τί; λέγουσι, νὰ θυσιασθῆς χάριν φιλοτιμίας; Ἄλλ' οὕτω πράττων οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων μας τὴν

ζωὴν θυσιάζεις — Πῶς θέλετε τότε ν' ἀντιπαλάσῃ ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος ἐναντίον γυναικὸς φιλάτης, παρυσιαζούσης τὰ τέκνα τῆς καὶ λεγούσης «τί λοιπὸν θὰ γείνωσι ταῦτα;!» "Ἐπειτα, καθόλου εἶπεῖν, ἡ γυνὴ αὐστηρότερον φείσεται τοῦ δέοντος περὶ τοῦ ἀνδρὸς κρίνουσα, καθ' ἑαυτὴν λέγει· παραιτούμενος τῆς θέσεως ταύτης, οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπαρκέσῃ εἰς ἑαυτὸν, ἅτε ἀνίκανος νὰ ἐξεύρῃ πόρους· τὸν γνωρίζω.

Οὐδέποτε θὰ λητμονήσω ἀνέκδοτον, ὅπερ δημοσιογράφος τις τῶν φίλων μου διηγήθη μοι, χρηματίας ἐν Λαμπιέσκα μετὰ τοῦ δεκεμβρίου τὰ συμβάντα.

Ἐνῶ οἱ ἐξόριστοι προσεπάθουν νὰ παρηγορῶσιν ἀμοιβαίως ἀλλήλους, ὑπῆρχεν εἰς τοσαύτην διατηρῶν διαθέσεως ἰλαρότητα, ὥστε πάντας ἐξέπληκτον ἡμέραν τινα ἡ ἑφημερίς ἀναγγέλλει τὴν ἀμνηστίαν, ὁ δὲ γέλιον αὐτοῦ σπεύδει νὰ τῷ προτφέρει αὐτὴν, οὗτος ὅμως, ἀναγνούς, ἐκλύεται αἴφνης εἰς δάκρυα, καὶ ν' ἀρβρώσῃ λόγον ἕνα ἀδυνατεῖ. Πῶς! λέγουσιν αὐτῷ, σὲ λοιπὸν, ὅστις μετὰ στωϊκῆς ἀπαθείας ἐφαίνετο τὴν κοινὴν ἀτυχίαν φέρων, σὲ συγχινεῖ μέχρι τοσοῦτου βαθμοῦ ἡ εἰδησις αὕτη; — Ἄ! φίλοι, ἀποκρίνεται οὗτος, ἀγνοεῖτε ὑμεῖς τί σημαίνει, διερχόμενος τις μεθ' ὑμῶν τὴν ἡμέραν, νὰ ἐπανευρίσκῃ ἀδιαλείπτως κατὰ πᾶσαν νύκτα προσφιλεῖς ὄν, ἐπαναλαμβάνον αὐτῷ «ἠδύνασο ἐν τούτοις, εἰν ἐξήτης χάριν, νὰ ἐπανίδῃς τὴν ἀγαπητὴν μας οἰκίαν, νὰ ἐπανίδῃς τὸν πατέρα μας». Τὴν ἰκεσίαν ταύτην καθ' ἑκάστην ἤκουον νύκτα, εὐτυχῆ λογίζομενος ἑμαυτὸν ὅτι ἐν καιρῷ ἡμέρας δὲν ἤκουον αὐτὴν! »

Ἐν Ἄρτάκη 187. . .

N. K. A.

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ἙΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε ἀριθ. 14).

Ἄλλ' ἐνῶ αἱ Ἀθῆναι ἐγένων συνάμα καὶ ἐπανειλημένως ἡ συνήγειρον ἐν τῷ περιθώφῳ αὐτῶν τὸν Δισχύλον, τὸν Σοφοκλῆ, τὸν Εὐριπίδην καὶ Ἀριστοφάνην, τὸν Φειδίαν, τὸν Ἰκτίνον καὶ τὸν Πολύγνωτον, τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Σωκράτην, τὸν Πλάτωνα, τὸν ΕΞΟΡΩΝΤΑ, τὸν Ἀριστοτέλην, τὸν Ἐπίκουρον καὶ τὸν Ζήνωντα, τὸν Περικλῆ, τὸν Θουκυδίδην, τὸν Ἰσοκράτην, τὸν Δημοσθένην, ἡ ὕλική αὐτῆς δύναμις ὀλεθρίαν ὑπέστη ἀποτυχίαν. Ὁ πελοποννησιακὸς πόλεμος εἶχε λήξει διὰ τοῦ στιγμιαίου θριάμβου τῆς Σπάρτης, τῆς δωρικῆς πόλεως, ἀνίκανος καὶ διὰ τὸ ἀλλόκοτον αὐτῆς πολιτεύμα καὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπόστασιν νὰ συναγείρῃ καὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Τότε ἡ ἡγεμονία μετέβη μοιραίως εἰς λαὸν συμπαγέστερον καὶ μᾶλλον ἠνωμένον, ἑλληνικὸν ἄλλως τὴν καταγωγὴν ἢ τοῦλάχιστον ἐξελληνισμένον, τοὺς Μακεδόνες. Ἡ ἀνατροπὴ τῶν Ἀρχελαίων, τῶν Ἀμυντῶν, τῶν Φιλίππων καὶ τῶν Ἀλεξάνδρων ἦτο καθὼς καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἑλληνικωτάτη. Τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἀντεκδίκησιν τῶν περσικῶν ἐπιδρομῶν ὡς τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἔλαβεν ὁ Ἀλεξάνδρος· ἡ δὲ διακαεσττέρα αὐτοῦ φιλοδοξία ἦτο τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐπισπάσῃται τὸν θαυμασμόν. Ἡ ταχύτης τῶν κατακτήσεων αὐτοῦ, τὸ ἀγανὲς τοῦ κράτους καὶ ὁ βραχυχρόνιος αὐτοῦ βίος ἐξηγοῦσι τὴν πτώσιν καὶ τὸν διαμελισμὸν τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ δὲν συναπώλετο αὐτῷ τὸ ἔργον του, ὡς συχνάκις ἐπαναλαμβάνεται. Ὁ Ἀλεξάνδρος τὰ ὅρια τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἔστησεν ἐπὶ τοῦ Ὠξοῦ καὶ τοῦ Ἰνδοῦ, ἐπὶ τοῦ Εὐφράτου, τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῶν καταρράκτων τοῦ Νεῖλου, ἡ δὲ Μικρὰ Ἀσία ἅπασα, ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος, τοῦ ἑλληνισμοῦ διέμειναν κτῆμα μεθ' ὅλους τοὺς συγκεχυμένους ἀγῶνας· οἵτινες ἐξήντησαν τὰς δυνάμεις τῶν διαδόχων αὐτοῦ, μεθ' ὅλην τὴν ῥωμαϊκὴν κατάκτησιν. Ἐκεῖ ἐπὶ χίλια ἐγκατεστάθησαν ἔτη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς· ἐν τῇ Μικρῇ Ἀσίᾳ πρὸ πάντων ἡ ἀφομοίωσις τῶν ἰθαγενῶν ὑπῆρξε πλήρης. Αἱ πόλεις καὶ τὰ κομμάτια τῆς Κιλικίας, τῆς Πικραγονίας, τοῦ Πόντου, τῆς ἀσπίου Καππαδοκίας ἑλληνιστὶ ὀργανώθησαν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων καὶ τῆς φιλολογίας, καὶ οἱ θεοὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς τοῦ ἑλληνικοῦ Πανθέου κοινοὶ ἐγένοντο· ἡ Ἀστάρτη μετὰ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ Ἴσις μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ Ἡρας, ἡ Ἀνάιτη μετὰ τῆς Ἀρτέμιδος, ὁ Σέραπις μετὰ τοῦ Διὸς, τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἢ τοῦ Βάκχου. Ἐν Αἰγύπτῳ πρὸ πάντων ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων καὶ ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν περίοδον παρέσχετο ὁ ἀνατολικὸς ἑλληνισμὸς ἔνδοξον παράστημα τῆς φιλολογικῆς τῆς Ἑλλάδος ἱστορίας. Ἐν Ἀνατολῇ ἀνεφάνησαν κατὰ πάντας τοὺς κλάδους τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων ἄνδρες οἵοι οἱ Ἐρατοσθένεις, οἱ Πτολεμαῖοι, οἱ Ἰππάρχου, Ἀριστάρχει, οἱ Σάμιοι, πρόδρομοι τῆς Γαλιλαίας, Εὐκλείδης τοῦ Ἀρχιμήδους ὁ διδάσκαλος· οἱ μωθηματικοὶ Ἡρώνες, Διοφάνται, Θεόνης, Γαληνὸς καὶ Διοσκουρίδης· Σωκράτης τοῦ φάρου ὁ ἀρχιτέκτων· εἶτα Στράβωνες, Ἐπίκτητοι, Δίονες, Λουκιανοὶ, Λογγίνοι, Διονύσιοι Ἀλικαρνασσεῖς. Παρὰ τρέχοντες τὸν λατινικὸν ἑλληνισμὸν, οὗ ἀρκούντως γνωστὴ ἡ ἀνάπτυξις. Καλλίτερον νὰ ἐξετάσωμεν ἐκ τοῦ πλησίον τὰς συνεπείας τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, αἱ

περ δὲν ἀπέβησαν πᾶσαι αἰσῆαι, πολλοῦ γε καὶ δεῖ αἱ δὲ ὀλεθριώτεροι καὶ διαρκέστεροι διέφυγον τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου, καὶ τὸν λόγον τῆς παραδρομῆς ταύτης θελομεν ἐξηγήσει.

Ἡ Ἑλλὰς τὴν ἀγωγὴν αὐτῆς εἰς Ἀσίαν καὶ Αἴγυπτον ὤφειλεν, ἀλλὰ παραδόξως τοὺς διδασκάλους αὐτῆς ὑπέβη. Πρὸς Ἀσίαν μεταστρέφον αὐτὴν ὁ Ἀλεξάνδρος εἰς νέαν ἐξετίθει συνάφειαν πρὸς τὰ ἦθη καὶ πρὸς τὰς ιδέας λαῶν ὑποδῶν, ἢ ὀπισθοδρομημένων· ἔμελλε νὰ ἀντιμετωπίσῃ βαναύσους δεισιδαιμονίας καὶ ἀλληγορικούς λογισμούς, ὧν μετὰ κόπου ἀπηλλάγη. Ἀναμειγμένη μετὰ τῶν Περσῶν, τῶν Σύρων καὶ τῶν Ἰουδαίων τὴν παγκόσμιον ἐχορήγησεν αὐτοῖς γλῶσσάν τῆς, τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς προπαγανδικὸν ὄργανον· ἐμάνθανεν ἡ Ἑλλὰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν τῷ Παύλῳ καὶ εἰς τὴν ταχέαν τοῦ χριστιανισμοῦ διάχυσιν συνέπραττε. Χάρις εἰς τὸν ἀνατολικὸν ἑλληνισμὸν ἠθρησε κεία (ἡ χριστιανικὴ) γεννηθεῖσα ἐν ταῖς μᾶλλον ἐξελληνισθείσαις τῆς Ἰουδαίας ἐπαρχίαις ἐδυνήθη νὰ λάβῃ ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς διανοίας ὅπλα ὅπως πολεμήσῃ καὶ ὑποδουλώσῃ αὐτὴν. Ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Πλωτίνου ὁ χριστιανισμὸς διέδωκε τὰ φιλοσοφικά πῶς δόγματα αὐτοῦ. Ἡ πίστις τῶν πληθυσμῶν ἐπεβλήθη εἰς τοὺς πεπαιδευμένους καὶ βουνεγεῖς. Μάτην ἡ κυρία Ἑλλὰς, μάτην αἱ Ἀθῆναι, τὸ τελευταῖον καταφύγιον τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος καὶ τῆς (φεῦ!) μεγάλως ἐλαττωθείσης) φιλοσοφίας κατεπολέμησαν γενναίως τὴν θριαμβεύουσαν θεουργίαν. Ἀπὸ τῆς τρίτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος ἦτο ἐκκεχειλισμένος ὁ ἑλληνοῤῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς, καταβεβλημένος καὶ διαλελυμένος. Μετ' ὀλίγον ὁ χριστιανισμὸς ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν θρόνον μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἔμελλε νὰ ἐκρίψῃ ἐπὶ τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου τῶν αἰρέσεων τὴν μάστιγα. Ἡ ἑλληνικὴ αυτοκρατορία ἐπέζησε τῆς ῥωμαϊκῆς, καλλίτερον δὲ ἦτο νὰ μὴ ἐπέζη. Ἡ ἐνέργεια νέων ἐθνῶν ἐξελληνισθέντων ὡς οἱ βέρβεροι τῆς Δύσεως ἐξελατινίσθησαν, ἐχρησίμωσαν ὡς ἀντίβροπον εἰς τὴν ἐκνευρισμένην ἐπιβρόχῃ τῶν μοναρχικοφρόνων καὶ τῶν θεολογικῶν ἐπιχειρημάτων. Ὁ κ. Παπαρρηγοπούλος δὲν εἶδε τοῦτο καὶ δὲν εἶδεν ὅτι νὰ τὸ ἴδῃ. Ἡ ἑλληνικὴ ὀρθοδοξία ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον τῆς ἐθνότητος αὐτῆς μέρος· ἡ μουσουλμανικὴ κυριαρχία καὶ τῶν νικητῶν αὐτῶν τὸ μίσος προσφικέωσαν αὐτῇ τὴν πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ιδέαν. Οὐδὲν βεβαίως φυσικώτερον καὶ μείζονος σεβασμοῦ ἄξιον ἢ ἡ ἀφοσίωσις αὕτη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ θρησκευμα, ὅπερ ἐγένετο τὸ σύμβολον καὶ ἡ παραμυθία τοῦ ἐν τοῖς λοιπῶν ἑλληνισμοῦ,

ἀλλὰ στεφρῶς πιστεύομεν ὅτι αἱ τύχαι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρώπης θὰ ἦσαν αἰσιώτεροι, εἰν οἱ λαοὶ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἀφρικῆς, οἱ Πέρσαι καὶ οἱ Σύροι, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ἀφίεντο ἐλεύθεροι.

Τὰ παρελθόντα γεγονότα ἀναφέρομεν ἐν παρόδῳ ὡς μὴδὲν δυνάμενα κατὰ τῆς φορᾶς τῶν πραγμάτων. Ἀδύνατον ἦτο τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἢ τινὶ ἄλλῳ νὰ μὴ πειραθῇ τῆς Ἑλλάδος τὴν προσάρτησιν εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἀδύνατον ὁ ἐξελληνισθεὶς ἰουδαϊσμός νὰ μὴ ἐξαπλωθῇ ποσῶς ἐπὶ τοῦ κόσμου, ἀδύνατον ὁ ἑλληνικὸς χριστιανισμὸς νὰ μὴ ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τῆς ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ παλινόρθωσις τοῦ βυζαντινοῦ κράτους εἶνα, τὸ νεώτερον καὶ τὸ πλεῖον παρέχον ἐνδιαφέρον μέρος τῆς ἱστορίας τοῦ κ. Παπαρρηγοπούλου. Ἐὰν ὁ συγγραφεὺς δὲν ἐκτίθησιν καθ' ἡμᾶς ἀρκούντως τοὺς ὄρους, ὅφ' οὗς ἐδυνήθη νὰ λειτουργήσῃ ἡ βρεττα αὕτη μηχανὴ ἐπὶ ἑνδεκα ἑκατονταετηρίδας, ἐξηγεῖ ὅμως κάλλιστα τὰς περιστάσεις, αἵτινες παρέλυσαν αὐτὴν, ὡς καὶ τὰς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἐκδουλεύσεις αὐτῆς.

Ἡ ἰσχὺς τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας δὲν ἐνέκειτο τόσον εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀντιπάλων αὐτῆς ἢ το ἐκτὸς τοῦ μεγάλου γερμανικοῦ ρεύματος· βεβαίως δις οἱ Γότθοι τῷ 267 καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλαρίχου ἐπέδραμον καὶ ἠρήμωσαν τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ αἱ δύο αὐταὶ ἐπιδρομαὶ παρήλθον ὡς σίφωνες. Βεβαίως στίφη Οὐννων ἀποκατέστησαν σταθερῶς ἐπὶ τῆς δεξιᾶς τοῦ Δουναβέως ὄχθης, καὶ πολλακίς κατέβησαν μέχρι Θεσσαλονίκης, μέχρι Ἑλλάδος καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις περιεκυκλώθη· ἀλλ' οἱ Βούλγαροι αὐτοὶ ἐδείχθησαν ἀνίκανος νὰ σχηματίσωσι κράτος, κατετρίβησαν δὲ καὶ ἐξεμυνησθήσαν μετὰ ἀγῶνας πέντε αἰώνων. Οἱ Σλαῦοι τέλος, οἱ τὸν Δουναβὸν διαθάντες κατόπιν τῶν Γότθων καὶ τῶν Οὐννων, ὧν οἱ ἀναρίθμητοι φυλαὶ κατεῖχον τὴν Μοισίαν, τὴν Ἰλλυρίαν, τὴν Θράκην, οἱ Σλαῦοι οἵτινες εἰσέδυσαν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὴν ἐβδόμην μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδα καὶ εἰς Πελοπόννησον καὶ ἔμειναν ἐκεῖ, ἀφοῦ ἐπροξένησαν ἐν τῷ εὐρωπαϊκῷ τῆς αυτοκρατορίας μέρει διαρκῆ καὶ μακρὰν ταρχίαν, ἀφοῦ ἐπὶ μικρὸν ὀργανώθησαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Δουσάν, κατέστησαν πάλιν ἄσημοι καὶ ἐν τῇ ἀσημότητι ταύτῃ ἐζήσαν ἐπὶ μακρὸν.

Δὲν ὑπάρχει ἀληθῶς σλαυτικὸς πυρὴν ἀλλ' ἢ ἐν τῷ οἰονεῖ τούτῳ ἰσθμῷ τῷ μεταξὺ τῆς Δύσεως καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἐκτεινομένη ἀπὸ τοῦ αὐστριακοῦ Δουναβέως μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς κατὰ μῆκος τοῦ Σάου καὶ τοῦ Δραύου ἐπὶ τῶν κλιτύων τῶν ἰουλιανῶν Ἀλπεων.

Ἐν Ἀσίᾳ ἡ θέσις τῆς βυζαντινῆς αυτοκρατορίας ἡπειλεῖτο ὀλιγώτερον. Οἱ Πέρσαι ἦσαν μὲν ἐνοχλητικοὶ ἐχθροὶ ἀλλ' οὐχὶ ἐπιδρομαεῖς· εἶχον κυβέρνησιν καὶ πατρίδα καὶ δὲν ἐσκέπτοντο ὅπως μεταναστεύωσι σωρηδὸν ὡς οἱ γερμανοὶ καὶ σλαῦοι νομάδες, περιπλέον δὲ ἐξησφάλιζον τὴν Μικράν Ἀσίαν ἐναντίον τῶν μογγολικῶν καὶ τουρκανικῶν ἐπιδρομῶν. Τῶν δὲ Ἀράβων μόνον ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός ἦτο ἐπιφοβός. Ἡ Συρία καὶ ἡ Αἴγυπτος περιέπεσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου περίπου αἰῶνος, οἱ δὲ στόλοι αὐτῶν δις ἐπολιόρησαν τὸ Βυζάντιον· ἀλλ' ἐπὶ τέλους δὲν ἐκολόθωσαν τὸ σῶμα τοῦ ἑλληνισμοῦ, παρ' οὗ ἔλαβον οἷας ποτὲ ἀπέκτησαν φιλοσοφίαν καὶ ἐπιστήμης· εἰς δὲ τὸν ὄλεθρον τῆς ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας καὶ κατὰ συνέπειαν εἰς τὰς ἀδιεξιτήτους περιπλοκάς, αἵτινες καλοῦνται ἀνατολικὸν ζήτημα, συντέλεσαν ἐμμέσως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ αὐτῶν. Οἱ Ἀραβες καταστρέψαντες τὴν ἐθνικὴν τῆς Περσίας ὑπαρξίν ἤνοιξαν τὸν φραγμὸν, ὅστις συνέχευε τοὺς ἐπιδρομαεῖς τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς μετενεγκόντες δὲ τοῖς Τούρκοις τὴν θρησκείαν τοῦ Ἰσλάμ ἀναποδράστως προσείλκυσαν αὐτοὺς πρὸς τὰς χώρας ὁπόθεν ἡ νέα πίστις ἐπήγασεν. Τοιοῦτοτρόπως ἡ καρδία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας εὐρέθη κατὰ τὸν ἐνδέκατον αἰῶνα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Σελτζουκιδῶν, τῶν Ἐρτουγλιδῶν καὶ τῶν Ὀσμανλιδῶν. Ὁ κ. Παπαρῆγόπουλος πέποιθεν ὅτι οἱ Κομνηνοὶ ἐδύναντο ν' ἀποκρούσωσιν ἢ νὰ περιορίσωσι τὴν φοβερὰν ταύτην ἐπιδρομὴν, ἀλλ' ἐὰν δὲν ἔπραξαν τοῦτο ἀποτελεσματικῶς, τὸν λόγον ἐκζητητέον εἰς τὰς ἀπροόπτους καὶ ὀλεθρίας περιπλοκάς.

Ἡ βυζαντινὴ ἄλλως αυτοκρατορία κατεβιβρώσκειτο ὑπὸ ἐσωτερικῶν δεινῶν ἐπικινδυνότερον τῶν δυστυχημάτων τοῦ πολέμου, δεινῶν καθ' ὧν οὐδὲν ἴσχυον οἱ νόμοι τοῦ Ἰουστινιανοῦ, αἱ νίκαι τοῦ Βελισαρίου, τοῦ Ναρσή, τοῦ Ἡρακλείου καὶ τοῦ Νικηφόρου, δεινῶν ἃ δὲν κατέστρεψαν τὰ διατάγματα τῶν εἰκονομάχων αυτοκρατόρων, ἐματαίουν δὲ τὰς προσπάθειάς καὶ τὰ πραγματικὰ προσόντα τῆς μακεδονικῆς δυναστείας. Καὶ ὄντως αἱ πληγαὶ αὗται, αἱ ἀθεράπευτοι αὗται νόσοι ἦσαν συμφοραεῖς εἰς τὸν ἀνατολικὸν ἑλληνισμόν· διανοητικὸν ἐπεκράτει χάος, ἐνθα ἡ ἐπίσημος θρησκεία ὡς πεδῖον μάχης εἰς πάσας τὰς ἐπιχωρίους δεσποδαιμονίας καὶ εἰς πάντα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ὑπὸ τὸν τύπον τῶν αἰρέσεων ἐγρησόμευ· αὐτὴ αὕτη ἡ θρησκεία, ἥτις διδάσκουσα τὰς ἰδιωτικὰς ἀρετὰς δὲν ἐννοεῖ πολὺ τὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα, καὶ ἀφαίρει ἀπὸ τοῦ ἔθνους πᾶσαν ἐνέργειαν στρέφουσα αὐτὴν εἰς τὴν ἀτομικὴν σω-

τηρίαν. Τὸ μοναρχικὸν πολίτευμα, ὅπερ ἐν ταῖς ἀπολιτεῦσις τοῦ Βορρᾶ χώρας ὠφέλησεν ὀλίγον, ἐγένετο ὁ ὄλεθρος τῆς Ἀνατολῆς, καθόσον οὐχὶ ἡ αὐτὴ τῶν δυτικῶν μονῶν ἐπεκράτει αὐστηρότης, τοῖς δὲ ἐκδεδιαιτημένους ἀποχωρητήρια οὐχὶ σημαντικῆς παρέσχεν ἐν μέσῳ τερπνῶν δαυσιλίων. Καὶ ἀνεκτὸν μὲν θὰ ἦτο τοῦτο ἐάν τις μόνον θηλυπρεπεῖς ἢ πολιτικοὶ εἰς δυσμένειαν περιπέσοντες περὶ τὰ τοιαῦτα ἡσυχολοῦντο· ἀλλὰ τὰ μοναστήρια ἐξήντηλον γενεὰς ὄλας, αὐτὴν τὴν ἀνδρικήν ἡλικίαν, οἱ στρατοὶ πρὸ τῆς ὥρας τῆς μάχης ἐξηφανίζοντο εἰς αὐτὰ, στρατιῶται δὲν ὑπῆρχον, καὶ οἱ αυτοκράτορες ἠναγκάζοντο νὰ καταφεύγωσιν εἰς μισθίους. Ἀλλὰ μὴ λησμονήσωμεν καὶ τὰ παρεισφρήσαντα ἀνατολικά ἔθνη, τοὺς εὐνούχους τὴν μιλθακότητά, τὰς παιδαριώδεις καθημερινὰς πράξεις, τὰς πλήρεις ἰδιοτροπιῶν διοικητικὰς πολυγραφίας, τὴν νοηρότητα καὶ πᾶν τέλος τὸ ἐλλειπνὸν ἐκεῖνο σύνολον ὅπερ βυζαντινισμός ἀποκαλεῖται, καὶ περὶ ὃ μικρὸν ἀσχολεῖται ὁ κ. Παπαρῆγόπουλος, οὐχὶ ἀγνοίας ἕνεκεν ἀποσιωπῶν τοῦτο, ἀλλ' ὡς κοινὰ μᾶλλον θεωρῶν εἰς πάντα λαὸν καὶ πᾶσαν κυβέρνησιν. Ὅπως εὐρη τις ἀνάλογόν τι πρὸς τὴν βυζαντινὴν αυτοκρατορίαν, δεῖον νὰ μεταβῇ εἰς τὴν χώραν τῶν Σάμ, ἢ εἰς Σινικήν, εἰς τὴν χώραν τῶν Βονζῶν, τῶν Ταλαπόων, τῶν Λετρῶ καὶ τῶν μυστηριωδῶν αυτοκρατόρων.

Οὐδαμῶς προτιθέμεθα νὰ διαμυσηθῆσωμεν τὴν ἀξίαν φιλοπολέμων τινῶν ἢ ἀναρβύθμιστων ἡγεμόνων, πληρέστατα δὲ ἐννοοῦμεν τὸν ἡμέτερον συγγραφέα ἐν τῇ ἀποείρᾳ τοῦ Λέοντος Γ' καὶ τῶν εἰκονομάχων διαδόχων αὐτοῦ κατὰ τοῦ μοναρχικοῦ συστήματος καὶ τῶν ψευδευθλαθείας ἀηδιῶν. Οἱ ἄνδρες καὶ πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τῶν ἱερῶν λειψάνων καὶ ἁγίων εἰκόνων τὴν λατρείαν, οἱ δὲ κάτοικοι ἀποβλακωθέντες τὸν βίον αὐτῶν ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν μοναστηρίων καὶ ἄλλων ἱερῶν μερῶν διήρχοντο, εἰς εὐχὰς καὶ λιτανεῖας κατατριβόμενοι. Λέων ὁ Γ' τὸ τολμηρὸν συνέλαβε σχέδιον νὰ ἐξαλείψῃ τὴν διανοητικὴν ταύτην ἐξουθένωσιν γενικὴν ἀπειλοῦσαν κατάπτωσιν, διὸ καὶ τῶν εἰκόνων τὴν λατρείαν ἀπηγόρευσεν. Ἐθρηνώθησαν τότε αἱ γυναῖκες, οἱ ἄμαθεῖς, οἱ δεσποδαίμονες ὡς παιδία ἀφ' ὧν ἀφαίρει τις ἄθυρμα. Κατεπολεμήθη τὸ διάταγμα τοῦτο μέχρις αὐτῶν τῶν ἀνακτόρων, αἱ δὲ γυναῖκες αἵτινες εἴτε κατὰ τύχην εἴτε δι' ἐγκλήματος ἀνήλθον εἰς τὸν θρόνον κατήργησαν τὸν σκληρὸν ἐκεῖνον νόμον. Κωνσταντῖνος ὁ Ε' ἀποκατέστησε τὸν νόμον τοῦτον, τούτου δ' ἕνεκεν ἀπεδόθη αὐτῷ τὸ ἐπίθετον τοῦ Κοπρωνύμου. Σφοδρὰ ὀ-

πῆρε τότε ἡ πάλιν μεταξὺ τῶν εἰκονολατρῶν καὶ τῶν εἰκονομάχων· εἰς τῶν Λεόντων ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα προβάς κατήργησε τὰς εἰκόνας, πᾶν θρησκευτικὸν ἰνδαλμα ἀπαγορεύσας, ὡς καὶ τὴν κατασκευὴν σταυρῶν καὶ κηροπλάστων ξοάνων. Ἐπισυνέβησαν τότε διαρπαγαὶ καὶ ἄλλα κακὰ, ἐξ ὧν ἐπαθεν ἡ βυζαντινὴ τέχνη. Ἐδέησε λοιπὸν νὰ ὑποχωρήσωσι καὶ αἱ εἰκόνας ἀναστηλώθησαν. Ἐν τούτοις ὁ κ. Παπαρῆγόπουλος ἀποδεικνύει ὅτι τῶν εἰκονομάχων ἢ μεταρρύθμισις δὲν ἀπέβη ὅλως ἄγονος καὶ ὅτι ἡ μακεδονικὴ δυναστεία ἐπωφελήθη λίαν ἐπιτηδείως ἐκ τῆς ἐθνικῆς ταύτης ἀνανήψεως.

Τὸ ὄλεθρον ὅμως τραῦμα ἐπέπρωτο νὰ προσέλθῃ ἐκ τῆς Δύσεως, τοῦ λατινικοῦ χριστιανισμοῦ· Ἡ πτώσις τῆς αυτοκρατορίας τῆς Ἀνατολῆς καὶ μετ' αὐτὴν ἡ ἐπίσκηψις τῆς τουρκικῆς δυνάμεως ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δουνάβειος καὶ ἐπὶ τῆς Μεσογείου ὑπῆρξαν τὰ κύρια ἀποτελέσματα τῶν σταυροφορῶν, οἵτινες ἀντὶ ν' ἀποσπάσωσι τὴν Συρίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπὸ τῶν ἀπίστων, οἵτινες ἀπέτελλον ἄλλως τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρῶν τούτων, κατέστρεψαν τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Ἀσίαν, κατέβριψαν κράτος διατηρούμενον εἰσέτι καὶ παρακώλυσαν αὐτὸ ὅπως ἀνορθωθῇ. Γνωσταὶ αἱ ἐνοχλήσεις ἃς παρέσχον Ἀλεξίῳ τῷ Κομνηνῷ τὰ στίφη Πέτρου τοῦ Ἐρημίτου καὶ τὰ ὀλιγώτερον ἄγρια στρατεύματα τοῦ Γοδεφρόα καὶ τοῦ Βογεμόνδου. Ἄλλως ὁ εἰρημένος αυτοκράτωρ ἐδυνάθη νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν φιλίαν τῶν Δυτικῶν. Τὸ σχίσμα ἀπεξένοσεν ἐσαεὶ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας. Οἱ Νορμανδοὶ τοῦ Γουϊσκάρδου τῆ συνενοχῆ τοῦ πάπα πολλὰς λυσσώδεις ἀλλ' ἀνωφελεῖς ἐπεχείρησαν κατὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀκαρνανίας καὶ τῆς Ἡπείρου ἐπιθέσεις, τοιαῦται δὲ ἐπανελήφθησαν κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα εἴτε ἐν Εὐρώπῃ εἴτε ἐν Ἀσίᾳ. Τῷ 1204 ἡ τετάρτη σταυροφορία ἀναχωρήσασα εἰς Ἱερουσαλὴμ ἔστη ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἡ πόλις ὑπὸ ἐμφυλίῳν κατατροχολομένη σπαραγμαῶν ἐκυριεύθη καὶ διηρπάγη ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, τῶν Φλαμανδῶν καὶ τῶν Γάλλων. Ἐν Μακεδονίᾳ, ἐν Ἑλλάδι· καὶ ἐν Πελοποννήσῳ γελοία ἐγκαθιδρύθη λατινικὴ αυτοκρατορία, γελοῖον φεουδαλικὸν σύστημα, καὶ πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ αἵσχυος τούτου οἱ ἐφήμεροι οὗτοι ἡγεμόνες κατήχησαν νὰ συμμαχίσωσι τοῖς Τούρκοις, τοῖς Μουσουλμάνοις, ὅπως πολεμήσωσι τοὺς χριστιανοὺς Κομνηνοὺς καὶ Παλαιολόγους, τοὺς ἐγκατεστημένους εἴτε ἐν Ἄρτζ, εἴτε ἐν Νικαίᾳ, εἴτε ἐν Τραπεζοῦντι. Τὸ ἐν Ἀνατολῇ λατινικὸν κράτος ἐξῆρε 56 ἔτη, ὁ δὲ ἐγκληματικὸς οὗτος ἀναχρονισμὸς εἶχε καταστρέ-

ψῆι τὸ πᾶν. Μαρκήσιοι καὶ δοῦκες ἐξῆσαν ἐν Μωρέᾳ ἐπὶ ἓνα ἢ δύο αἵθνας, οἱ δὲ Παλαιολόγοι κρατοῦντες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδυνάθησαν μὲν νὰ νικήσωσιν ἀκόμη τοὺς Σέρβους, ἀλλ' ἡ Ἀσία ὄχθη ἀπιοῦσα. Οἱ Βυζαντινοὶ ὑποχωροῦντες μικρὸν κατὰ μικρὸν κατήχησαν μέχρι πρὸ τῶν τειχῶν τῆς πρωτεύουσας αὐτῶν, ὁ δὲ τελευταῖος τῶν Κωνσταντίνων ἐγκαταλειμμένος ὑπὸ τῆς Εὐρώπης, ὑπὸ ἰσχυροῦ δὲ πολιορκημένος στρατοῦ ἀπέθανε γενναίως μετὰ δήμενον ἀντίστασιν πληγῆς ἐκ τῶν νότων, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς τιμῆς, ἐνθα ἀνέστη ἐπὶ 54 ἡμέρας ἐναντι τοῦ στρατηγείου, τοῦ Μωάμεθ Β' τῶν δεκαπεντακιτηλίων γενιτσάρων αὐτοῦ καὶ τῶν μεγίστων τηλεβόλων ἄτινα ὑπῆρχον τότε.

Ὁ κ. Παπαρῆγόπουλος αἰτιᾶται ἀπροσωπολήπως τὴν χριστιανικὴν Εὐρώπην καὶ τὴν σταυροφορὸν Δύσιν, αἵτινες προξένησαν τὸν ὄλεθρον τοῦ ἐν Ἀνατολῇ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ· καὶ ὄντως ἀγνοοῦμεν πῶς δύναται ν' ἀποβρίψῃ τις τὴν εὐθύνην ταύτην. Ἡ ἀγία Ἐδρα καὶ ὁ φεουδαλισμὸς ἐπέβριψαν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Δουνάβειος, ἐπὶ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας καταστροφὰς, ἃς ἀξιοῦσιν ὅτι ἀπεσώθησαν, καὶ ἃς μόνη ἡ βυζαντινὴ αυτοκρατορία ἀπὸ τῆς Ἐγείρας κατώρθου ν' ἀπομακρύνῃ. Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη διὰ τῶν σταυροφοριῶν καὶ ἡ λατινικὴ χριστιανισμὸν διὰ τοῦ πάπα κατέβριψαν τὴν προασιζούσαν τὴν βυζαντινὴν αυτοκρατορίαν καὶ τὸν ἑλληνικὸν χριστιανισμὸν ἀσπίδα.

Τοιοῦτο τὸ ἄρθρον εἰς ὃ παρωρμήθη ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία ἀναλύουσα τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Παπαρῆγοπούλου συγγραφείσαν Ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.

ΑΝΑΛΕΚΤΑ.

Η ΣΦΡΑΓΙΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ. —

Ἐν τῷ προηγουμένῳ ἀριθμῷ ἐδημοσιεύσαμεν ὀλίγα τινὰ περὶ ταχυδρομικῆς στατιστικῆς, ἀναγράφομεν δὲ νῦν ἐξ εὐρωπαϊκῆς ἐφημερίδος καὶ πληροφορίας τινὰς περὶ τῆς σφραγίσσεως τῶν ἐπιστολῶν, πληροφορίας αἵτινες πολὺ ἔχουσι τὸ διάφορον ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν διαφόρων τρόπων, ὧν ἀλληλοδιαδόχως ἐγένετο χρῆσις ἐπὶ τούτου. Μέχρι τέλους τοῦ μεσαιῶνος ἐγένετο χρῆσις τοῦ συνήθους κηροῦ πρὸς σφράγιση τῶν ἐπιστολῶν. Τὸν τρόπον τούτον τοῦ σφραγίζεω μάλιστα κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα ἀντικατέστησεν ἡ χρῆσις τοῦ σφραγιστικοῦ κηροῦ, ὃν οἱ Πορτογάλοι μετήνεγκον ἐξ Ἰνδικῆς εἰς Εὐρώπην. Ὁ σφραγιστικὸς οὗτος κηρὸς παράγεται ἐν Σινικῇ. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὑπῆρξε σπάνιον τι καὶ πολυτιμον πρᾶγμα, ἀλλ' ἀκολούθως ἡ χρῆσις αὐτοῦ γε-

νική ἀποβῆσα τῆς τῶν πάντων ἔτυχεν ἐκτιμήσεως. Εἰς ταῦτα προσθετέον ὅτι τὸ ἀρχαιότερον βιβλίον, ἐν ᾧ μνεῖα γίνεται τοῦ σφραγιστικοῦ κηροῦ εἶναι συνθήκη Γαρσικῶν τινῶν τῆς Ὁρτας ἐπὶ τῶν ἀρωμάτων, δημοσιευθεῖσα τῷ 1563. Ἡ δὲ πρώτη ἐπιστολὴ ἢ διὰ σφραγιστικοῦ κηροῦ σφραγισθεῖσα, καὶ ἣς διετηρήθη ἡ μνήμη, εἶναι, λέγεται, ἐπιστολὴ τις γραφεῖσα εἰς τὸν παλατῖνον κόμητα Φρειδερίκον τῷ 1567 ὑπὸ γάλλου εὐπατρίδου, ὅστις ἀπεστάλη μετ' ἐντολῆς εἰς τὴν ἀλλὴν τῆς Βεϊμάρης. Ἀλλὰ μετὰ τοῦ σφραγιστικοῦ κηροῦ ἐφάνθησαν καὶ αἰσφραγίδες (ὄστια), αἵτινες ὅμως οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον παρεκώλησαν τὴν χρῆσιν τοῦ κηροῦ. Σήμερον τὸ κόμι, οὗ ἡ ἐφεύρεσις ὀφείλεται εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀντικατέστηεν ἐν πολλοῖς πάντας τοὺς σφραγιστικούς τρόπους τῶν ἐπιστολῶν. Ἐπάρχουσι δὲ τοσοῦτον ἐντελεῖς μηχαναί, ὥστε δυνατὸν ἐν τῷ αὐτῷ καταστήματι νὰ κατασκευασθῶσιν 20 ἕως 25 ἑκατομύρια φάκελλοι ἐπιστολῶν, οἵτινες ταυτοχρόνως διπλοῦνται, κομιοῦνται καὶ διανεμονται εἰς ὁμοίωμα δέματα.

ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΤΟΥ ΚΑΙΡΟΥ.

(Ἐξ ἀνεκδότου κώδικος Ἰω. Πρωίου Θεραπευανού).

Διὰ νὰ καταλάβῃ τινὰς τόσον τὴν καλοκαιρίαν ὅσον καὶ τὴν κακοκαιρίαν, ἔχει πολλὰ καὶ διάφορα σημεῖα φυσικὰ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἴμπορεῖ καὶ τὸ ἐν καὶ τὸ ἄλλο νὰ γνωρίσῃ. Καὶ δὴ.

Α'. Σημεῖα τῶν μετεώρων.

Ἐὰν ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου τρεῖς ὥρας ἀδιακόπως ἦναι καθαρὸς καὶ ὡσὰν πράσινος, δηλοῖ ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡλίου καὶ καλοκαιρίαν.

Ὄταν τὰ σύννεφα ἔχωσιν ἐν καὶ τὸ αὐτὸ λευκὸν χρώμα, δηλοῖ τὸ ἴδιον. Ὄταν ὁ ἥλιος δύει (ἦτοι βασιλεύει) καθαρῶς καὶ χωρὶς σύννεφον, προσηνόμενος εἰς ἐκεῖνον τὸν ὀρίζοντα τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν καλοκαιρίαν βεβαίως.

Ὄταν τὸ καλοκαῖρι δὲν πέσῃ ὁροσιὰ τὸ ταχὺ, βέβαια ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔχει νὰ βρέξῃ, ἢ τοῦλάχιστον ἔχει νὰ γένη θολὸς καιρὸς.

Ὄταν βρέξῃ εἰς λίμνην τινὰ ἢ εἰς ποταμὸν καὶ γίνονται φούσκαις μεγάλας, συμβαίνουσιν ἔπειτα μεγάλα βροχαὶ καὶ διαρκοῦσι πολὺ.

Ὄταν ἦναι μεγάλη ζέστη καὶ ἔπειτα ἔξωφα ἀκολουθήσῃ σφοδρὸς ἄνεμος, βέβαια ἔχει νὰ βρέξῃ.

Ὁμοίως καὶ ὅταν ἡ σελήνη φαίνεται μετ' ἡρώμα πελιδῶν καὶ ὑπογρον, ὁ νότος, καθὼς εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους, φέρει ἀφεύκτως βροχὴν, καθὼς καὶ

ὁ βορρῆας πνέων ἀπὸ τὴν ἄρκτον διασκορπίζει τὰ σύννεφα.

Ὄταν μετὰ τὴν νεοσέληνον τὴν ἀκόλουθον δευτέρην βρεξίη, δηλοῖ βροχὴν καὶ θαλερὸν καιρὸν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅλον ἐκεῖνον τὸν μῆνα.

Ὄταν τὸν χειμῶνα ἀπαλύνῃ ὁ καιρὸς, καὶ οἱ τοῖχοι φαίνονται νὰ ἰδρώσωσιν, δηλοῖ βροχὴν ἢ χιόνι.

Ὄταν ἀνατέλλων ὁ ἥλιος φαίνεται πολλὰ κόκκινος, ἢ χαραγὴ τοῦ δηλοῖ βροχὴν ἢ ἄνεμον.

Ὄταν τὸ ὑστερον τέταρτον τῆς σελήνης περικυκλῶν κόκκινος ἦλιος, δηλοῖ μεγάλην βροχὴν.

Ὄταν ἡ σελήνη εἰς τὴν αὐξήσιν ἔχῃ μελανὰ κέρατα, δηλοῖ εἰς τὴν χάσιν τῆς πολλῆν βροχὴν.

Ὄταν τὸ θέρος φαίνονται τὰ σύννεφα ὑπόλευκα καὶ ὡσὰν νὰ ἦναι γεμάτα χιόνι, ἔχει νὰ πέσῃ χαλάζι ὀγλίγωρα.

Ἐτι ὅ,τι λογῆς καιρὸς εἶναι τὴν ἀποκρέω ταύτης λογῆς μέλλει νὰ συνέβῃ καὶ τὸ Πάσχχα. Τοῦτο εἶναι παρατηρημένον.

Ὁσαύτως παρατηροῦσιν τινες τὰς ἡμέρας ἀπὸ τὴν ἀ αὐγούστου ἕως τὰς ιβ', καὶ ἀπ' ἐδῶ προγνωρίζουσιν ὅλους τοὺς δώδεκα μῆνας τοῦ ἐφεξῆς χρόνου· καὶ τὸ εὐρίσκουσιν ἀληθές.

Β'. Σημεῖα ἕτερα διάφορα.

Ὄταν ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸ καπνοδοχεῖον πίπτῃ κάτω, δηλοῖ νότον καὶ βροχὴν.

Ὄταν οἱ βάτραχοι φωνάζουν δυνατὰ, δηλοῖ βροχὴν.

Ὄταν τὰ περιστέρια πολλὰ κράζουσιν εἰς τὰς φωλεὰς των, δηλοῖ καλὸν καιρὸν, καὶ διαρκεῖ πολὺ.

Ὄταν αἱ χῆνες καὶ αἱ πάπαις κολουθῶσι συγνὰ, προσηνύουσι βροχερὸν καιρὸν.

Ὁμοίως τὸ παράκαιρον λάλημα τοῦ πετεινοῦ προσηνύει μεταβολὴν καιροῦ, καθὼς ὅλοι τὸ ἔξεύρουσιν.

Ὄταν αἱ γυναῖκες παραπονοῦνται ἀπὸ τὴν ἀσυνείθιστον καὶ κακὴν ἐνόγησιν τῶν φύλλων, δηλοῖ ὀγλίγωρα βροχὴν.

Ὄταν τὰ βόδια ὑψόνωσι τὰς κεφαλὰς των καὶ μετ' ἐκείνην των φαίνονται ὡσὰν νὰ ὀσφραίνωνται τι, προσηνύει μεγάλας βροχὰς καὶ βροντάς.

Ὄταν τὰ γουρούνια ξεχωρίζωσιν ἀπὸ τὴν ἀγέλην των καὶ ζητοῦντα τόπον νὰ ἐμβῶν τρέχουν ὀγλίγωρα, καὶ ὅ,τι εἴβουν ἐμπροσθέν των τὸ ἀναγυρίζουν μετ' ἐκείνων των, προσηνύει ταχέως σφοδρὰν ἀνεμοζάλην, ἦτοι βροχὴν μεγάλην μετ' ἄνεμον.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ^ας.